

Obsah

Úvod.....	3
Překlad na pozadí historie	6
Osoba překladatele a jeho lingvistické kompetence	10
Problematika ekvivalence	19
Překladatelské univerzálie.....	22
Překladatelské postupy.....	25
Transpozice větného členu – jednoduchá	26
Transpozice větného členu – syntaktická.....	28
Transpozice větného členu ve vedlejší větu.....	30
Přísluvečná transpozice.....	33
Koncentrace.....	34
Diluce	36
Obohacování	38
Oproštění	41
Lexikální modulace	42
Syntaktická modulace	46
Bezpříznakový překlad.....	48
Věty s několika možnostmi překladu.....	50
Gramaticko-překladová metoda	53
Možné využití překladu ve výuce dnes.....	58
Překlad v projevu učitele.....	59
Využití překladu při práci s textem.....	62
Překlad jako prostředek k testování	65
Další možné aktivity zaměřené na překlad	66
Závěr	69

Résumé.....	71
Bibliografie	75

Úvod

Cílem této práce je zmapovat práci překladatele, jeho jazykové kompetence a pojednat o možném využití překladu ve výuce cizích jazyků v minulosti a dnes. Jelikož je tato tematika velice bohatá a zabývalo se jí mnoho jazykovědců a didaktiků, jsou v následujících kapitolách rozvinuty jen některé ze zásadních otázek dané problematiky. Práce se zaměřuje na literární (umělecký) překlad, nikoli odborný a stejně tak nepojednává o tlumočení.

Původnost tohoto díla tkví ve spojení teoretických poznatků translatologie s poznatky lingvistických disciplín, které se jí úzce dotýkají a jsou pro ni důležité. Součástí této diplomové práce je praktické pojednání o překladatelských postupech se zhruba sedmdesáti příkladovými větami a také závěrečné kapitoly o využití překladu ve výuce cizích jazyků v dnešní době a zároveň porovnání podobného přístupu v minulosti a dnes. V dnešní době se překladu ve výuce nepřikládá již taková důležitost, jako tomu bylo dříve. Snahou je tedy oslovit učitele všech cizích jazyků a nabídnout jim vhled do problematiky překladu z hlediska lingvistického, které jim je blízké, a z hlediska didaktického, jež je pro ně využitelné v praxi. Výše zmíněná lingvistická složka, stejně tak jako teorie překladu a didaktika cizích jazyků jsou podpořeny bibliografií obsahující publikace známých českých i zahraničních translatologů, lingvistů a pedagogů.

V Česku se otázkami teorie překladu zabývalo několik jazykovědců a teoretiků, z nichž někteří se stali inspirací pro tuto práci. Jedná se například o literárního teoretika Jiřího Levého, syna českého překladatele z francouzštiny, a jeho publikace *Bude teorie překladu užitečná překladatelům?* a *Umění překladu*, která sama byla přeložena do několika jazyků a vzbudila tak ohlas nejen v Československu. Kniha J. Levého se věnuje postupně překladu dramatu, prózy a nakonec poezii. Autor zde samozřejmě uplatňuje také své překladatelsko-teoretické znalosti. Dalším zdrojem teoretických poznatků využitých v této diplomové práci je překladatel a tlumočník Zdeněk Cyril Fišer a jeho kniha *Překlad jako kreativní proces*. Dále pak Milan Hrdlička a jeho *Translatologický slovník* a *Literární překlad a komunikace*.

Nejedná se ovšem pouze o české překladatele, jejichž díla by inspirovala autory nových studií na téma překlad. Jedním ze zahraničních literárních teoretiků,

kteří ovlivnili vývoj této diplomové práce je například Anton Popovič, významný slovenský translatolog, jehož popularita přesahuje hranice Slovenské republiky. Dvě z jeho děl byla citována i zde, jednalo se o knihu *Originál/preklad a Poetika uměleckého překladu: proces a text*.

Vzhledem k převládajícímu využití komunikativní metody pro výuku cizích jazyků v dnešní době, se překlad modernímu pojetí výuky vzdaluje. Tématu této diplomové práce jsem se tedy rozhodla věnovat zejména proto, že po vymizení gramaticko-překladové metody z výuky cizích jazyků je překlad jako takový již jen zřídka uplatňován, i když jeho přínos pro získání některých nejen jazykových dovedností je stále nezpochybnitelný. Pokud je správně a úměrně věku i dovednostem studentů překlad při výuce cizích jazyků využíván, zůstává stále efektivním nástrojem k ovládnutí těchto jazyků. Chceme-li se zaměřit na problematiku překladu a jeho využití ve výuce cizích jazyků, je třeba v první řadě popsat nezbytné součásti překladatelského procesu, jakými jsou například originální text, překladatelské postupy, translát, překladatel a jeho vlastnosti. Tyto pojmy následující text zahrnuje a dále s nimi pracuje.

Tato práce je tedy zaměřena na překlad, který je nejprve zkoumán z lingvistického pohledu, přičemž se toto zkoumání zaměřuje na osobu překladatele a na jeho kompetence. Poznatky jsou ilustrovány na výstupech známých lingvistických zkoumání, která se překladu ve své podstatě úzce dotýkají. Tato součást prezentované práce tvoří spíše její teoretickou část, která je zaměřena především na překladatele a na překlad samotný.

Výčet lingvistických teorií, které do překladu zasahují, je zde pomyslně vkládán do rukou překladatele, který by s nimi měl být obeznámen. Tato jazyková část tedy shrnuje některé ze zásadních poznatků, s nimiž překladatelská činnost počítá. Na teoretická shrnutí navazuje dále prakticko-teoretická část, která je věnována konkrétním řešením překladatelské praxe; tedy překladatelským postupům včetně příkladů. Tato část je jakousi sondou do práce překladatele; měla by zprostředkovat vhled do této činnosti, jejíž výsledky mohou být členěny podle různých kritérií do několika kategorií existujících postupů. K tomuto účelu byla jako zdrojová literatura použita kniha *Louis de Funès, Ne parlez pas trop de moi, les enfants! (Moc o mně, děti, nemluvte! – překlad vlastní)* autorů Patricka a Oliviera de

Funès. Překlad vybraných vět z této knihy za účelem exemplifikace překladatelských postupů vytvořila sama autorka práce.

Didaktický přínos překladu pro výuku cizích jazyků v České Republice je popsán v druhé části práce, která čtenáři nabízí pohled do minulosti, v níž byl překlad běžně a téměř výhradně zapojován do výuky, jelikož převládající metodou pro takovou výuku byla metoda gramaticko-překladová, která je dnes opomíjena. Následně pak dochází ke srovnání této překladatelské metody s aktuálními metodami, z čehož jsou vyvozeny závěry o využitelnosti překladu ve výuce dnes.

Celý text je rozdělen do dvou hlavních celků; jedná se o lingvistickou a didaktickou část, které se dále dělí na kapitoly a podkapitoly. První, tedy lingvistická část práce, obsahuje následující kapitoly: překlad na pozadí historie, osoba překladatele a jeho lingvistické kompetence, problematika ekvivalence, překladatelské univerzálie a překladatelské postupy. Tato poslední kapitola se dále dělí na podkapitoly, které reprezentují jednotlivé druhy překladatelských postupů. Didaktická část pak popisuje využití překladu ve výuce v těchto kapitolách: gramaticko-překladová metoda a možné využití překladu ve výuce dnes. Druhá kapitola této části je rozdělena do podkapitol podle druhu zkoumaných faktorů ovlivňujících výuku cizích jazyků. Celá práce je na konci shrnuta v závěru.

Překlad na pozadí historie

Samotná potřeba tvorby překladů spadá už do dávného období starověkého Řecka a Říma, a kopíruje tak odvěkou touhu komunikace, a to i komunikace s mluvčími odlišných jazyků v rámci celého světa. Překladatelství se začalo rozvíjet, jakmile lidé pocítili nutnost spolu napříč odlišnými kulturami a jazyky vzájemně komunikovat. Nesmíme však opominout zmínit také značnou moc, kterou mohl překlad disponovat; jako příklad vzpomeňme středověké překlady Bible, jež během dlouhých staletí sloužily mimo jiné jako hojně využívané církevní nebo politické zbraně. S vývojem překladu se tedy zároveň rozmáhal nejen jazyk a literární obratnost, ale také moc ovlivňování jedné kultury kulturou odlišnou. Literatura a s ní také překlad se tak staly jedním z nástrojů šíření ideologií.

Písmo svaté bylo od počátku své existence překládáno z hebrejštiny a aramejštiny; Nový zákon pak z řečtiny. Prvním významným překladem byl tedy překlad Starého zákona do řečtiny, jež nesl název *Septuaginta* a byl o století později následován jinými řeckými překlady Bible. Dalším významným počinem byl pak překlad celé Bible do latiny, ten se nazýval *Vulgata*. V Českých zemích se právě tímto latinským rukopisem inspirovala většina autorů českých překladů Bible, z nichž nejstarší pochází ze 14. století. Mezi zmíněné knihy ovšem nepatřila *Bible kralická* z druhé poloviny 16. století, která jako jediná čerpala právě z původních hebrejských, aramejských a řeckých textů. Myšlenku šíření křesťanství napříč všemi národy za pomoci překladu Písma svatého do mnoha jazyků rozvíjí ve svém díle K. Kýr, který se hlouběji zabývá otázkou přeložitelnosti Bible a zasazuje ji do duchovního kontextu; píše: „Apoštolům byl božím vnuknutím propůjčen dar umět všechny jazyky a rozmlouvat jimi. Byla v tom liberální myšlenka; chtělo se říci, že evangelium nemá svůj jazyk, že se dá přeložit do všech jazyků a že překlad platí jako originál.“¹ Překlady Bible, ač pozměněné, tedy mají stejnou hodnotu jako samotný originální text, jelikož neexistuje jediný jazyk, který by byl vlastní Bohu. Možnost překladu bible do národních jazyků, kterou křesťanství dopřálo lidem různých

---

¹ Kýr Karel. *Apoštolové a jejich doba po smrti Ježíše Krista*. Martin Koláček – E-knihy jedou, 2014, s. 26.

národů, má ilustrovat myšlenku rovnoprávnosti řečí. S tímto usuzováním se ovšem neztotožňují Židé, kteří považují jedinečnou hebrejštinu za tzv. svatý jazyk.²

V dnešní době je role překladu velice významná, jak píše ve své knize V. Leonardi: „Překlad hraje velice důležitou roli v čím dál více globalizovaném světě a v čím dál více multilingvní Evropě, kde je denně využíván.“³ Dnes je již také překladatelství mezinárodně uznávanou akademickou disciplínou, která pracuje i s dalšími vědními disciplínami, jako jsou například filozofie, lingvistika nebo kulturní a literární studia. Moderní pojetí překladu je tedy značně interdisciplinární, bere v úvahu také extralingvistické skutečnosti (např. mentalitu, kulturu) a chápe překlad jako komunikativní přemostění mezi kulturami, které probíhá za pomoci pragmatických a sémantických analýz. Z etymologického hlediska je původ slova *translatologie* (teorie překladu) zakořeněn v latinském slovese *transferre*, jehož význam byl *přenášet*. Překlad je tedy také možné definovat jako řízené a vědomé zprostředkování jazykové a mezi-kulturní komunikace. Během historického vývoje jazykovědy a disciplín s ní spojených bylo na překlad nahlíženo majoritně jako na přenos lingvistického materiálu z jednoho jazyka do druhého, a to tak, aby byl původní text mechanicky nahrazen ekvivalenty v cílovém jazyce. Translát ovšem není pouhým souhrnem ekvivalentů v cizím jazyce. Ne veškeré encyklopedické zdroje v sobě zahrnují zpřesnění širší podstaty oboru překladatelství. Například podíváme-li se dnes do populárního *Macmillanova anglického slovníku pro pokročilé studenty*, nacházíme v něm následující stručnou definici hesla překlad: "překlad je změna mluvených či psaných slov do jiného jazyka".⁴ Je třeba říci, že takový popis je velmi obecný, nicméně je pravdivý. Tento úzký pohled na překladatelskou práci je však v reálném životě permanentně obohacován o mnoho dalších faktorů, které se již běžně do překladu zapojují, a tak se z něj stává mnohem komplexnější činnost nežli pouhé transformování psaných slov. Není pro ni třeba jen perfektní znalost obou

---

² Kýr, Karel. Op. cit., s. 26-27.

³ Leonardi, V. *The Role of Pedagogical Translation in Second Language Acquisition: From Theory to Practice*. Bern, 2010, s. 17. Překlad vlastní: „*Translation plays a very important role in an increasingly globalised world and in an increasingly multilingual Europe where it is used on a daily basis.*“

⁴ Rundell, Michael. *Macmillan English dictionary: for advanced learners*. Macmillan Education Australia, 2007, s. 1593. Překlad vlastní: „*Translation is the activity of changing spoken or written words into a different language.*“

jazyků, čili tu lingvistickou součást obsahu práce, nýbrž je třeba mít také kulturní povědomí. Překlad je též často zaměňován s interpretací, se kterou sice má společný základ, nicméně se jedná o dva odlišné procesy.

Překlad je možné kategorizovat do několika typů. První kategorií je tzv. *funkční překlad*, který pracuje s ekvivalencí (neboli *funkční ekvivalencí*), což znamená, že překladatel zná a je schopen využít vhodné výrazové prostředky v cílovém jazyce tak, aby co nejvěrněji zprostředkoval informaci obsaženou v originálním textu. Druhým typem je *doslovný překlad*, který na rozdíl od toho předchozího pracuje s omezenou nebo odbornou (úzkou) slovní zásobou, která nevyhledává ekvivalenty, ale vystačí si pro daný účel sama. Následuje třetí druh překladu, a to *překlad odborný*, v němž je nejdůležitějším aspektem dosažení naprosté ekvivalence mezi jednotlivými pojmy, a zároveň také stoprocentní náhrada výrazu za výraz tak, aby obsah přeloženého odborného textu korespondoval přesně s textem výchozím.⁵ Čtvrtým druhem překladu je pak *překlad umělecký*, který ve svém názvu zahrnuje jeden z důvodů samotného překládání – a to reprodukci originálního díla, které se tak stane samo uměleckým originálním dílem ve svém kulturním prostředí. Tento typ překladu je tedy inovativní, tvůrčí a snaží se o co nejvěrnější zachování dojmu a ideje, které nese originál. Takový překladatelský postup již v dnešní době není využíván pouze pro překlady knih, básní, článků nebo slov písní, ale také ke komerčním účelům jakými jsou například reklamní slogany a jiný propagační materiál. Právě prostřednictvím moderních médií se k posluchačům a odběratelům dostávají zprostředkované (překládané) informace, které je nutné přizpůsobit kulturnímu prostředí, do kterého směřuje. Umělecká kreativita se tedy projevuje i zde, například u televizní reklamy.

Jelikož se translologie neřadí mezi exaktní vědy, tak se na poli její působnosti vynořují nejrůznější teoretické a praktické otázky a dilemata. Jednou z těch nejčastěji kladených otázek je ta, která se týká možnosti a nemožnosti překladu, tedy tzv. *přeložitelnosti*. Tento termín je používán právě pro označení a popis kompetencí nutných k překladu. Pravděpodobnost, že by bylo každé jedno dílo přeložitelné do jakéhokoli cizího jazyka, není vysoká. Například podle známého ruského lingvisty Jakobsona je přeložitelnost v případě poezie nemožná. Je to nejspíše z důvodu její

---

⁵ Čermák, F. *Jazyk a jazykověda*. Karolinum Press, 2011, s. 66.

mnohoznačnosti, subjektivity, versologických zásad, a také pro fonetické obtížnosti, že je poezie téměř nepřeložitelná. Již starověcí Římané se zabývali otázkou překladu slovo od slova, a jelikož už tehdy znali dvě stránky vlastnosti slova, tedy jeho formu a smysl, zaměřili se také proto na tzv. *překlad smysl od smyslu*.

Převoditelnost významů do různých jazyků z jazyka originálního bude jedním z témat této práce. Následující kapitoly se budou orientovat na lingvistickou (tedy i sémantickou) stránku překladu, jelikož to byly právě poznatky mnohých světových jazykovědců, které ovlivnily práci překladatelů.

Osoba překladatele a jeho lingvistické kompetence

V moderní době začalo být na osobu překladatele nahlíženo jako na nezávislého mediátora mezi původními texty a oslovovaným publikem, které ovšem tímto původním jazykem nemluví. Tento pohled na překladatele popisuje J. Levý ve svém díle následovně, tvrdí, že: "Spisovatel sestavující přeložený text se tedy vzdává vlastní tváře a stává se neosobním interpretem cizího autora; ten však zároveň tímto aktem nevstupuje do přímého kontaktu s cizím čtenářem, neboť k němu hovoří hlasem někoho jiného a není autorem slov, která jeho čtenář čte."⁶ Jedná se tedy o zvláštní paradox, který naznačuje, že není prakticky možné vytvořit kvalitní a originálu odpovídající překlad, jež by překladatele i autora po všech stránkách uspokojoval. Přestože podle J. Levého překladatel dobrovolně odkládá svou individualitu a zůstává v jisté anonymitě, je v běžné překladatelské praxi zcela nemožné, aby byl kterýkoli překlad oproštěn od subjektivních hnutí svého tvůrce, neboť s každým člověkem, který je do procesu tvorby přidán, se konečný výtvar zákonitě mění. Nezůstává tedy nepoznamenán zdánlivě anonymním článkem procesu. Navíc autor originálního díla by si měl být vědom i úskalí, která doprovází proces modifikace jeho textu do jiného jazyka, ale zároveň přijmout i jeho možné výhody.

Překlad jako proces je od samotného zadání práce až po výsledný produkt charakteristický svou náročností a komplexností. Na tvůrce překladu je totiž kladeno hned několik požadavků, které musí být splněny, pokud má na konci překladatelské práce vzniknout adekvátní výsledek. Takové požadavky po překladateli vyžadují především aktivizaci jeho lingvistických a uměleckých schopností (v případě uměleckého překladu), ale také těch komunikativních (v rovině syntaktické či lexikální) nebo sociálních.⁷ Odlišnosti překládaného jazyka a jazyka, do kterého je překládáno, mají často pak za následek mnoho těžkostí, kterým musí překladatel neustále čelit. Díky míře požadavků, která je kladena na jednu osobu, stoupá také paralelně s ní kreativní vyžití překladatele a tím i umělecká hodnota textu coby

---

⁶ Levý, J. *Bude teorie překladu užitečná překladatelům?* Praha, 1971, s. 156.

⁷ Fišer, Z. *Překlad jako kreativní proces: Teorie a praxe funkcionalistického překládání.* Brno: Host-vydavatelství, s.r.o., 2009, s. 11.

originálního díla. Navíc je překladatel také velice zvláštním typem příjemce psaného textu, jelikož jej přijímá za jiným účelem a v jiné situaci nežli cílový čtenář (zdrojového jazyka). Na rozdíl od něj překladatel dílo nečte jen pro své vlastní potěšení nebo za účelem získání nějaké informace. Text čte coby zástupce ve jménu odlišné kultury a jazyka právě proto, aby mohl potěšení či informace zprostředkovat pomocí překladu své kultuře (čtenářům).⁸ Na překladatelskou práci lze tedy pohlížet jako na autonomní tvůrčí a komunikační práci, která má za cíl vytvářet texty – transláty. Prvořadým elementem překladatelského procesu je pak překladatel a s ním i jeho překladatelské kompetence.

Překladatelská studia jsou již v dnešní době těsně spojována s lingvistikou, o což mnozí teoretici dlouhá léta systematicky usilovali. Jedním z poznatků, které ovlivnily soudobou translatoologii a moderní lingvistiku, je Hallidayova analýza registru. Správné definování registru výchozího textu je totiž pro překladatele zásadní pomůckou, jelikož pomocí takto získaných informací je následně schopen adekvátně interpretovat obsah díla a určit prostředky, díky kterým dosáhne co možná nejvěrnějšího překladu.

Z pohledu sociolingvistiky existují tři parametry, které registr specifikují a které tvůrce bere do úvahy. Jsou to podle Hallidayovy teorie o variaci jazyků následující parametry: *pole*, *ráz* a *způsob*. V rámci tzv. pole (orig. *field*) se překladatel seznamuje s tématem a obsahem překládaného textu. Jelikož je počet takových témat nepřehledný, je třeba vysoké zastoupení rozličných překladatelů, z nichž je každý schopen se věnovat některým oblastem. Problematiku různorodosti tematiky v překladatelské práci komentuje ve své knize A. Popovič takto: „Vzhledem ke specifickému poslání a možnostem překladatele při realizaci tematické složky díla, pokládáme fakt volby textu pro překlad za stejně důležitý, jako je výběr tématu autora původního díla.“⁹ Dále pak také formuluje skutečnost, že překladatelovy možnosti při výběru tématu (díla) jsou značně omezeny ve srovnání s původním autorem, který měl pro svůj výběr neomezené možnosti, širokou řádku témat ze svého života například. Tento rozdíl je zapříčiněn faktem, že překladatel

---

⁸ Nord, Ch. *Text analysis in translation Theory, Methodology and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam: Editions Rodopi B.V., s. 12.

⁹ Popovič, A. *Poetika umeleckého prekladu: proces a text*. Bratislava: Tatran, 1971, s. 16. Překlad vlastní.

musí provádět výběr tématu z již jednou provedeného výběru tématu (autorova výběru).¹⁰ Tomuto obsahu by pak měl překladatel zcela bez problému rozumět, a mít tedy faktické znalosti o předmětu daného díla, které je schopen si případně dalším studiem odborných knih doplnit. Jelikož je každý text nositelem určité informace, která má být zprostředkována napříč jazyky cílovému čtenáři, je tudíž vzhled do tématu a jasná představa o něm velice důležitá.

Zmíněný příjemce daného textu většinou očekává, že kvantita a kvalita informací obsažených v translátu je stejná jako ta, která se nachází v originálním díle. Přestože se svědomití překladatelé vždy co nejvíce snaží, aby obsahová a významová rozdílnost mezi oběma texty byla minimální, tak přesné shody s nulovou rozdílností zpravidla není možné nikdy dosáhnout. S tímto problémem souvisí také fakt, že ne zřídka je překladatel nucen některé fragmenty obsahu či významu čtenáři v cílovém jazyce zřetelně objasnit, a to nejčastěji tak, že podá přímo v samotném překládaném textu vysvětlení nebo čtenáře odkáže na věcnou poznámku, která je v takovém případě vložena do zápatí. K takovým situacím dochází například ve chvíli, kdy označovaný (popisovaný) předmět v kultuře cílového jazyka neexistuje a je třeba o něm tedy podat čtenáři stručnou informaci, aby o tomto předmětu měl po přečtení vysvětlivky nějakou představu. Existují ovšem také literární žánry, které tradičně nedovolují doplňovat a tím přerušovat uvnitř umělecký text poznámkami překladatele (jedná se například o básně).¹¹

Dalším hlediskem, kterým je třeba se při analýze originálního textu důkladně zabývat před jeho samotným překladem, je tzv. ráz (orig. *tenor*), který charakterizuje vztah mezi účastníky komunikace (v tomto případě autora a čtenáře). Překladatel díky pochopení rázu textu dokáže určit jeho funkci, kdo ke komu promlouvá a jaký je mezi těmito lidmi vztah a sdílené informace. Díky způsobu vyjádření je poté schopen identifikovat jednotlivé charakteristiky textu (např. formální nebo neformální vyjádření, tykání, vykání apod.), tedy způsob jak jsou informace přenášeny od autora k posluchači. M.A.K. Halliday popisuje tento parametr registru takto: „Ráz je funkce textu v dané události a zahrnuje v sobě kanál, kterým je jazyk šířen – psaný nebo mluvený, improvizovaný nebo připravený – a také žánr neboli

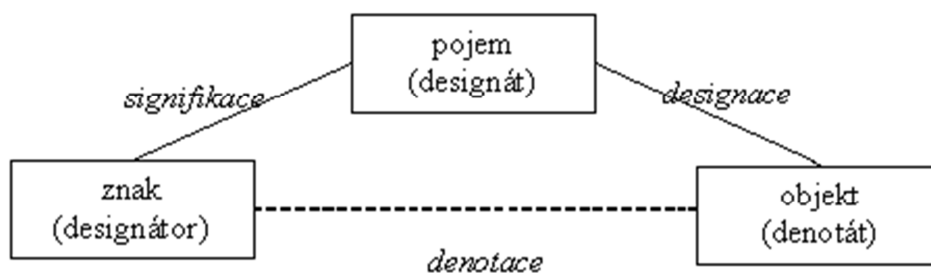
---

¹⁰ Popovič, A. Op. cit, s. 16.

¹¹ Fišer, Z. Op. cit, s. 16.

rétorický způsob, který může být narativní, didaktický, přesvědčovací apod.“¹² Tato zjištění je poté třeba stejně tak zakomponovat do cílové podoby přeloženého díla. Pro překladatele je tedy naprosto zásadní, aby co nejlépe věděl, jakému publiku je text určen a co je jeho cílem. Tyto poznatky musí mít během procesu neustále na paměti a přizpůsobovat jim svou práci. Pro naplnění původně zamýšlené funkce textu také v přeložené verzi je překladatel povinen v ní ponechat prvky, které jsou pro splnění této funkce důležité. Pro svou tvorbu si vybírá mezi překladatelskými postupy, vyjadřovacími prostředky a metodami překladu tak, aby svým úsilím dospěl k požadované a odpovídající verzi.

Překladatelskou práci je dále také možné rozdělit na několik fází, ve kterých se překladatel pohybuje; jedná se nejprve o zaznamenávání a dekodování konkrétních vyjádření (signifiant), dále o představu abstraktních významů takových vyjádření (signifié) a pak se tvůrce od těchto obrazů (signifié) dostává k nové konkrétní promluvě (překladu), čímž tyto abstraktní představy (signifié) nově zakódoval (vytvořil nové signifiant). Tento model postupu analýzy a interpretace textu je inspirován strukturalistickými myšlenkami F. Saussura, které jsou popsány v knize *Kurs obecné lingvistiky*. Konkrétně se jedná především o koncept lingvistického znaku – jazykový znak (označující – designátor, signifiant), pojem (označované – designát, signifié) a o referenta (neboli objekt – denotát) tak, jak je vidět níže na obrázku č.1.

Obr. č. 1: F. de Saussure, *Sémiotický trojúhelník* (ve francouzské terminologii odpovídá znak francouzskému signifiant, pojem fr. signifié a objekt fr. referent)¹³

¹² Halliday and Hasan. *Cohesion in English*. NY: Longman, 2013, s. 22. Překlad vlastní: „The mode is the function of the text in the event., including therefore both channel taken by the language – spoken or written, extempore or prepared – and its genre, or rhetorical mode, as narrative, didactic, persuasive and so on.“

¹³ Zdroj: NK Knihovnická revue. <http://knihovna.nkp.cz/NKKR0301/0301021.html>, 12.3.2014.

Tento sémiotický trojúhelník graficky znázorňuje také následující vztahy: vztah *signifikace*, *designace* a *denotace*. Znak tedy označuje (signifikuje) určitý pojem, který poukazuje (designuje) na objekt. Vztah mezi znakem a objektem se nazývá denotace. F. Saussure má ovšem pro tyto pojmy ještě další lingvistická označení, a to *signifiant* (znak), *signifié* (pojem) a *referent* (objekt). Signifiant, v češtině *označující*, se používá pro pojmenování znaku (formy), signifié (*označované*) pak představuje samotný pojem (koncept). Vzhledem k tomu, že překlad spočívá ve vyhledávání ekvivalentních pojmů v cizím jazyce na základě určování významů, pak je nutné říci, že výše zmíněné teoretické poznatky jsou pro překladatele velmi užitečné.

Sémiotika, a tedy nauka o tvorbě a použití významů vůbec, nepracuje pouze na lingvistické úrovni, jelikož se zabývá také studií nejazykových znakových systémů, ale její zaměření v jazykových oborech je široké a její poznatky aplikovatelné v problematice překladatelství. Na pozadí překladatelské činnosti se vlastně neustále promítají výše řečené pojmy a přirozené postupy dekodování a kódování. Při bližším pohledu na zakódování a dekodování určitých významů zjišťujeme, že v těchto procesech hrají roli univerzální (objektivní) a stejně tak i individuální (subjektivní) faktory, které se mohou nejen v překladu vyskytovat v různých podobách; například v originalitě.¹⁴

Jednou z těžkostí, se kterými se překladatel setkává, je mnohoznačnost neboli polysémie. S tímto jevem se běžně, ale i při překladu setkáváme relativně často, díky ní je totiž možné využívat nejrůznějších slovních hříček a komunikovat vůbec. Samotný název *polysémie* vznikl spojením dvou řeckých slov, a to *poly*, což znamená více a *sémie*, což je význam (podobně jako například ve slově sémantika).¹⁵ Polysémie je schopnost jednoho znaku mít několik vzájemně vývojově propojených významů. Jedná se tedy o jev, který od sebe odlišuje několik etymologicky příbuzných významů, které jeden jazykový znak může mít. Pro ilustraci mnohoznačnosti v českém jazyce uveďme příklad: *noha* (lidská, od stolu). Ať již se jedná o lidskou končetinu (nohu) nebo o nohu stolu či židle, ve všech případech

---

¹⁴ Wills, W. *Knowledge and Skills in Translator Behavior*. John Benjamins B.V., 1996, s.78.

¹⁵ Feler, G. W. *Penser avec la Langue. Le langage, la pensée, le discours et leurs passions*. Zelos, 1997, s. 50.

jejich význam pochází ze stejné etymologické souvislosti, a to z faktu, že stejně jako člověk stojí na svých nohách, tak i deska stolu nebo sedák židle mají pod sebou takovou oporu. Na rozdíl od polysémie, homonymie nepracuje s podobnými významově propojenými interpretacemi; homonymie je jev, který se vyskytuje u slov formálně shodných (graficky nebo foneticky), které spolu ale většinou etymologicky nesouvisejí, a tato podobnost je u nich tedy v podstatě náhodná. Jako příklad homonyma uveďme slovo *takt* (v notovém zápisu, v chování člověka).

Během překladu se ale nesetkáváme pouze s polysémií na úrovni slov, nýbrž také s polysémií, která zasahuje větší celky, jakými jsou například věty. Pro čtenáře, ale také pro překladatele by pak bez kontextu nebylo možné je správně pochopit, respektive by existovaly dvě interpretace významu. Pro správné určení významu, který chtěl autor zachytit, je nutné umístit takovou větu do kontextu.¹⁶

Lingvistický pohled na práci překladatele odkrývá širokou škálu procesů (modelů), které je možné v jeho činnosti identifikovat. Mnoho významných lingvistů v naší historii dokázalo popsat, definovat a kategorizovat obsáhlý celek nejrůznějších jazykových produkcí a jejich komponent. Například Jacobson přispěl svými výzkumy do oblasti zkoumání komunikace; pojmenoval totiž zásadní elementy komunikace. Těmito elementy jsou: mluvčí, adresát, obsah, kontakt, kontext a kód. Přiřadil jim dále také jejich komunikativní funkce, kterými jsou: funkce expresivní, konativní, fatická, poetická, referenční a metajazyková.¹⁷ Tyto funkce stejně jako jejich základní prvky by si měl uvědomovat a rozlišovat je i překladatel. Nejen během své kariéry, ale dokonce během jedné dílčí práce se setkává se všemi těmito prvky. Jacobsonův výzkum tvoří základ pro mnoho dalších i jinak zaměřených lingvistických teorií. Jedním z dalších takových zkoumání a vzniklých modelů komunikace je Hymesův takzvaný "SPEAKING" model. Jedná se o způsob sběru, organizace a analýzy dat, které je možno nacházet v každém mluvním aktu. Hymes se pro jednodušší orientaci v takových případech rozhodl sebrat a pojmenovat jednotlivé složky mluvních aktů a vytvořit z nich jakýsi seznam, v němž začínající písmena jednotlivých elementů skládají v angličtině dohromady název tohoto

---

¹⁶ Vanhove, M. *From Polysemy to Semantic Change: Towards a Typology of Lexical Semantic Associations*. John Benjamins Publishing, 2008, s. 9.

¹⁷ Pokorný, J. *Lingvistická antropologie: jazyk, mysl, kultura*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010, s. 304.

modelu: *speaking*. Jedná se o situaci (situation), účastníky komunikace (participants), cíle (ends), postup (act sequence), způsob (key), prostředky (instrumentalities), pravidla (norms) a žánr (genre). Tento model poslouží každému překladateli v analýze překládaného textu, jelikož se na jednotlivé složky tohoto modelu bude muset vědomě či nevědomě zaměřit, aby je byl schopen správně reprodukovat. Největší míry uvědomění pak překladatel dosáhne při analýze a výběru prostředků k vyjádření.

Další neodmyslitelnou součástí rozboru větných celků i celých textů je pozice témat a rémat vět a jejich následná tematizace či rématizace. Jelikož každá věta obsahuje dvě obsahové složky: téma a réma, je tematická struktura jednotlivých vět v textu velice důležitá pro jejich význam a pro správné pochopení. Réma se skládá vždy z určité nové informace, kterou autor přináší k již známému tématu. Je to právě réma, jež přináší naplnění komunikativní funkce promluvy. V samostatně stojící větě je tedy právě réma tím nejpodstatnějším elementem, protože se jedná o hlavní myšlenku celé promluvy. Kdyby tedy například autor použil jednoslovnou větu, tímto jedním použitým slovem by bylo právě réma rozvinuté věty, např. ve větě *Prší!*. Oproti tomu téma má v textu orientační funkci, je tedy klíčové pro pochopení delšího textu. Tento prvek je spojujícím prvkem mezi větami neboli prostředkem textové návaznosti, jelikož popisuje okolnosti, které jsou již čtenáři známé. Příkladem toho, jak se některý větný prvek může stát tématem je například tematizace rématu předchozí věty.

Uveďme konkrétní příklad tematizace rématu:

Náš soused si k nám na večeri přivedl svou dceru Andreu. Ta celý večer povídala o svém výletu do Barcelony. Také bych se tam jednou chtěla podívat.

Réma každé věty je následně tematizováno ve větě následující; réma první věty: *dceru Andreu* je proměněno v téma druhé věty, jelikož se v té době již jedná o známou skutečnost: *ta*. Ve třetí větě je réma: *do Barcelony* přetvořeno v téma poslední věty: *tam*. V uvedeném příkladu bylo anaforické kohezní provázání vět provedeno pomocí deixe, která je velice častou formou realizace tohoto procesu. Každé téma tedy odkazuje k již zmíněnému faktu, v tomto případě je odkazování provedeno zpětně, což je častěji používaná forma odkazu, nicméně je možné jej

provést také kataforicky, tedy poukázáním na něco, co teprve bude následovat. Například: *Jestli trochu chceš, tady je kousek parmezánu.*

Tematická struktura textu je tudíž zásadní pro jeho logický vývoj, pomáhá tak čtenáři zachovat si přehled o informacích v textu obsažených. Pomocí kohezních prostředků udržení textu je možné tuto strukturu studovat a vytvářet. Pro překladatele je o to důležitější, jelikož prezentované informace sám nevymyslel, nýbrž jej sám nejprve musí přečíst a pochopit. Poté je schopen prezentované vazby vystihnout také ve své práci a je nucen tyto vztahy zachovat, nejčastěji i za použití stejných kohezních prostředků.

Překladatel musí tedy umět jednoznačně rozlišit tematické uspořádání ve větách, které má překládat. Nejen v rámci izolovaných vět, ale hlavně v rámci celého textu je zásadní tematická provázanost, jelikož je to právě téma, které drží text významově pohromadě a okolo kterého se objevují nejrůznější kohezní prostředky k udržení celistvosti textu. Ačkoli si při své práci překladatel podobné lingvistické struktury uvědomuje a pracuje s nimi z části intuitivně, začnou se tyto struktury drát mnohem více na povrch, jakmile například překladatel v pochopení některé věty či části textu sám tápe. Toto se samozřejmě může stát i čtenáři, který čte dílo ve svém mateřském jazyce. Pro jakoukoli pisatelskou činnost je tedy nutné udržet vlastní text kohezní a tedy srozumitelný s využitím těch nejvhodnějších lingvistických prostředků. Pokud je ovšem text záměrně nesrozumitelný či tak složitý a komplexní, že se v použitých kohezních vazbách nelze orientovat, pak je samozřejmě také práce překladatele mnohem složitější a vyžaduje značně delší časový rámec, případně musí překladatel text rekonstruovat.

Jsou to právě překladatelská studia, která mohou maximálně těžit z dosavadních lingvistických poznatků. Nicméně je možné, že v budoucnosti se lingvistika a výuka cizích jazyků budou více obracet právě k překladu, jelikož se jedná o jeden z nejzajímavějších kognitivních procesů, které je možno v jazyce pozorovat.¹⁸ Tato Andermanova prognóza se již nedotýká pouze jazykovědy a překladatelských studií, nýbrž zahrnuje do těchto témat také didaktiku, na jejímž poli působnosti již v minulosti překlad opanoval značnou část metodiky. Anderman zde

---

¹⁸ Anderman, G. and Rogers, M. *Words, Words, Words: The Translator and the Language Learner*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd, 1996, s. 13.

tedy předpokládá možný budoucí návrat k této metodě, čemuž bude dále věnována také poslední kapitola této práce.

Problematika ekvivalence

Vzhledem k tomu, že různé kultury (a tedy jazyky) vnímají svět odlišně, třídí skutečnosti podle jiných hodnot a pojmenovávají tak veškeré věci kolem sebe různě, vyvstává problém nalezení ekvivalentních výrazů (signifiant), vazeb a vyjádření. Původ takových jazykových odlišností je zakořeněn ve zjištěních, že pojmenování skutečností okolního světa (věcí, pocitů apod.) je často nahodilé a ve většině případů nemá nijakou spojitost s označovaným předmětem. Existují ale také výjimky, jejichž slovní podoba se pokouší kopírovat nějaký vjem, mezi jinými se jedná například o pojmenování zvuků, které není často nahodilé, nýbrž je motivováno zvukem samotným. I tento případ se ovšem napříč odlišnými kulturami liší, jelikož i vnímání zvuků patří k individuální projekci světa. Uvedme jako příklad takové odlišnosti zvuk, který vydává prase podle Francouze (groin), podle Američana (oink) a podle Čecha (chro). Je evidentní, že ačkoli jsou nominalizace podobných jevů inspirovány skutečností, která se nám kdekoli na světě zdá víceméně stejná (samotné chrochtání), každý národ ji vnímá (slyší) zcela odlišně.

Problematika ekvivalence je tedy velice zajímavý podnět ke zkoumání, tím spíše jedná-li se o ekvivalenci, kterou je třeba využít v překladatelství. Řada autorů a lingvistů pokládá ekvivalenci za naprostý základ překladu, jelikož podle nich je právě vyhledávání ekvivalentů základní vlastností překladatelské práce. Ekvivalence je relativní pojem a nemůže být chápán jako identita, stejně tak ani absolutní ekvivalence není reálná. Z mnoha úhlů pohledu je ekvivalence vždy relativní a ovlivňuje ji hned několik aspektů (např. socio-historické prostředí, ve kterém překlad probíhá nebo kontext).¹⁹

Lingvisté studují tento jev v několika podobách a rozlišují tak několik kategorií. Například německý teoretik Koller ve svém díle rozlišuje pět druhů ekvivalence v překladu; *denotativní ekvivalenci*, která je spojena s výběrem slov (tedy s lexikologií), *konotativní ekvivalenci*, která se vztahuje k mimo-textové skutečnosti, *textově-normativní ekvivalenci*, která je vázána na typy textů, *pragmatickou (komunikativní) ekvivalenci* a *formální ekvivalenci*, jež se zaměřuje na

---

¹⁹ Steiner, E. and Yallop, C. *Exploring Translation and Multilingual Text Production: Beyond Content*. Berlin: Mouton de Gruyter, 2001, s. 135.

formu díla. Vyhledání kompromisů mezi jednotlivými ekvivalencemi patří mezi překladatelovy kompetence. S tímto souvisí také další problém, před který je překladatel postaven. Je jím otázka, zda zachovat naprostou doslovnou věrnost originálnímu textu, mít úplnou svobodu překladu nebo vyhledávat zodpovědně ty nejvhodnější ekvivalenty. Stejně jako doslovný překlad, tak i liberální reprodukci originálního díla nepřijímají čtenáři pozitivně; vždy je nutné hledat jakousi zlatou střední cestu, kterou je v tomto případě nalezení ekvivalence.²⁰

Ekvivalence pracuje na úrovni slov, ale stejně tak i nad úrovní slov. M. Baker charakterizuje ekvivalenci na slovní úrovni tak, že se jedná o adekvátní přirovnání v oblasti významů jednotlivých slov. Zato ekvivalenci nad úrovní slov se rozumí shoda v rámci kombinací slov a tedy i vět. Dále se setkáváme s ekvivalencí gramatickou, textuální a kohezní, které patří spolu s pragmatickou ekvivalencí mezi ty, které se vyskytují suprasegmentálně, čili nad úrovní pouze samostatných slov. Gramatická ekvivalence pracuje na poli gramatických kategorií, textuální ekvivalence zahrnuje slovosled a kohezi a pragmatická ekvivalence spočívá ve způsobu jakým je text využit pro komunikaci, což zahrnuje vztahy autorů a čtenářů a jejich kulturní zázemí.²¹ Touto suprasegmentální složkou ekvivalence se ve svém díle detailněji zabývá také A. Neubert, jehož myšlenkou vycházející z odborných studií je: „Ekvivalence ve skutečnosti není vztah mezi textuálními strukturami; je to vztah textuálního efektu, čili komunikativní hodnoty. Teoretici překladu se nemohou shodnout, zdali je ekvivalence výsledkem porovnávání lingvistické shody. Cíloví čtenáři ji měří tím, že překlad akceptují či odmítnou na základě jeho komunikativní hodnoty.“²² Není divu. Čtenáři jsou nároční, a to hlavně v oblasti komunikativního přínosu jakékoli řečové produkce. Překladatel se pak zamýšlí nad nejvhodnějšími prostředky, které využije ke komunikování obsahu s co možná nejvyšší mírou čtivostí.

---

²⁰ Nord, Ch. Op. cit., s. 26.

²¹ Baker, M. *In Other Words: A Coursebook of Translation*. Routledge: Taylor and Francis, 2011.

²² Neubert, A. and Shreve, G. M. *Translation as Text*. USA: Kent State University Press, 2000, s. 144. Překlad vlastní: „*Equivalence is not really a relationship between textual surfaces; its a relationship of textual effect- of communicative value. Translation scholars cannot decide whether equivalence exists by measuring linguistic correspondence. Translation users measure it by accepting and rejecting translations on the basis of their communicative value.*“

Případy, ve kterých není možné dosáhnout ekvivalence, jsou nejčastěji ty, v nichž se vyskytují kulturně jedinečné skutečnosti, nepřenositelné do jiné kultury či jazyka. Pak přicházejí možná řešení v podobě vysvětlivek apod. Další možností je, že daný předmět v cílové kultuře existuje, ale není pro něj v tomto jazyce žádný jazykový znak. Pravděpodobné řešení této situace je stejné, jako v předchozím případě. Dalšími potenciálními problémy při vyhledávání ekvivalentních výrazů jsou například případy, ve kterých má zdrojové slovo široký význam, a to tak široký, že podobně sémanticky bohaté slovo v cílovém jazyce není možné nalézt.

Překladatel se tak může setkat s množstvím nejrůznějších problémových zdrojových výrazů, které je nucen přeložit – vyhledat jejich ekvivalentní podobu v cílovém jazyce. Tyto nesnáze spojené s vyhledáváním ekvivalentních výrazů pomáhají v případě překladu řešit překladatelské univerzálie a postupy, kterým se věnují následující kapitoly.

Překladatelské univerzálie

Součástí širokého obsahu zkoumání translatologie jsou mimo jiné také tzv. překladatelské univerzálie, které jsou pro úspěšně odvedenou práci každého překladatele velice důležité; právě díky jejich znalosti pak dokáže efektivně vykonávat svou činnost.

Překladatelské univerzálie odvozují svůj název od toho, že jejich samotná existence a následně i jejich použití je univerzální nezávisle na tom, o jaký originální nebo cílový jazyk překlada se jedná. Jsou v překladatelství přítomny také bez ohledu na osobu překladatele, jsou tedy pro každého takového člověka stále stejné.²³ Dalo by se říci, že tyto univerzálie obecně zastřešují veškeré oblasti působnosti překladatelských postupů, které jsou na rozdíl od nich již konkrétními a značně specifickými jazykovými procedurami. Navržených systematických rozdělení překladatelských univerzálií existuje v překladatelské teorii několik, ovšem zásadní tři prvky se ve všech těchto kategorizacích shodují. Jedná se o tyto kategorie univerzálií: *zjednodušování*, *normalizace* a *explicitace*.²⁴ Pro bližší představu o každé zmíněné skupině bude následující odstavec těmto kategoriím detailněji věnován.

První zmíněná univerzálie, zjednodušování, se může odehrávat na všech úrovních, a to na úrovni lexikologické, morfologické, syntaktické nebo stylistické. Do této kategorie by mohlo být zařazeno několik překladatelských postupů jako například koncentrace. Nejen v tomto případě pak dochází k zúžení významu (smyslu), ale stejně tak může docházet i k zúžení formy (délky) promluvy. Typickým příkladem je pak redundance slova, které se opakuje nebo se opakuje například i zájmeno toto slovo zastupující. V překlada je jeho repetice vynechána a tím je redundantní slovo odstraněno a celá forma takové věty se tak zjednoduší. Existuje ovšem nespočet kohezních prostředků k vybudování a udržení logiky textu, které právě zájmena či deixi využívají. Tyto součásti textu není tedy vždy možné vynechat a zjednodušit, nad podobnými zásahy je třeba se dobře zamýšlet. Překladatel se musí soustředit na vhodnost použití a také vynechání jakýchkoli výrazů, jelikož každý takový zásah může mít později v samotném díle své následky. O této problematice se

---

²³ Pošta, M. *Titulkujeme profesionálně*. Apostrof, 2012, s. 62.

²⁴ *Ibid.*, s. 62.

zmiňuje také autor knihy *Znalosti a schopnosti v překladatelově chování* (překlad vlastní) a shrnuje ji následovně: "Musíme se sami sebe ptát, jak velká redukce nejistoty nebo risk v překladatelské práci jsou nezbytné nebo možné a jak daleko lze zajít ve zjednodušování překladatelského procesu, aniž by byla překroucena původní zpráva a klientovi by byl prezentován výsledek, který je pod úrovní minimální kvality."²⁵

Jelikož jsou kohezní vazby každého jazyka spjaty s jeho gramatikou, tak v překladatelském procesu pravidelně nastává situace, při které jsou tyto vazby adaptovány podle cílového jazyka. Při těchto změnách může dojít k pozměnění významu nebo k oslabení či zesílení explicity původního textu. Důvodem uplatnění takových transformací je lingvistická (gramatická) odlišnost obou jazyků, s níž jsou ovšem kohezní vazby spojeny. Uvedme pro příklad anaforickou referenci, která by byla použita v českém originále a tu, která bude tvořit kohezní vazbu ve francouzském překladu:

Vylezla jsem na strom na tu největší větev. Ta větev se zdála pevná, ale když jsem se chytla, větev začala praskat.

J'ai grimpé sur la plus grande branche d'un arbre. La branche avait l'air assez solide, mais quand je l'ai attrapée, elle a commencé à craquer.

Francouzský jazyk si v tomto případě vyžaduje vyznačit rod předmětu (*la branche*) hned čtyřikrát, z čehož je jednou zopakována oproti češtině zcela navíc (*l'ai attrapée*). Vznikla tak na straně francouzské verze jistá redundance. Kdyby byl výchozím textem ten francouzský, pak bychom řekli, že čeština naopak toto vyjádření oprostila od jedné kohezní vazby (*l'ai attrapée*). Jak si lze povšimnout, takovéto změny tedy mohou text udělat explicitnějším (někdy až polopatickým), detailnějším či delším, co se formy týče, anebo naopak.²⁶

Další z univerzálií v tomto výčtu je explicitace, pomocí níž je možné podat čtenáři srozumitelnou informaci, a to díky prostředkům, kterých je k vyjádření

---

²⁵ Wills, W. Op. cit., s. 189. Překlad vlastní: „We must ask ourselves how much reduction of uncertainty or risk in translator performance is necessary or possible and how far we can go in simplifying a translation process without distorting the TL message, thus presenting to the client a translation product which is below the level of minimum quality.“

²⁶ House, J. a Blum-Kulka, S. *Interlingual and intercultural communication: discourse and cognition in translation and second language acquisition studies*. Gunter Narr Verlag Tübingen, 1986, s. 18.

explicitací třeba. Jak již bylo řečeno, překlad v některých případech musí poskytnout o něco málo více informací nežli originální text, a tak se může zdát, že je překlad detailnější, jelikož například vysvětluje pomocí víceslovných vyjádření, vsuvek či komentářů nejrůznější kulturní odlišnosti apod. I k tomuto procesu se vztahuje několik konkrétních překladatelských postupů, například obohacování.

Poslední kategorií či tendencí je tzv. normalizace. Jedná se o zásah do formy a obsahu původního textu, který spočívá ve vynechání individuálních jazykových prostředků autora textu. Překladatel se tak většinou snaží nový text znormalizovat, například v případech, kdy autor vědomě používá zvláštní slovosled. Tento postup je tedy využíván záměrně i nezáměrně proto, aby mohl poskytnout co nejsrozumitelnější výpověď v cílovém jazyce. Jeho nadměrné používání může ovšem vést k úplnému vynechání zásadních charakteristik původního díla a jeho autora, což samozřejmě zanechává cílový text oproštěný od stylu autora.²⁷ Takové změny se ovšem nedějí v literárních překladech.

Všeobecně platí, že překladatel by měl být schopen převést adekvátně (vzhledem ke svému čtenáři) originální jazyk do jazyka cílového. Tato skutečnost v sobě tudíž zahrnuje přenesení významu z jednoho jazyka do druhého. To ve své knize zdůrazňuje M. Baker a upřesňuje význam segmentálních a suprasegmentálních jevů vzhledem k jejich významnosti při přenosu smyslu. Autorka píše: "Mnozí z nás přemýšlejí o slově jako o základní jednotce nesoucí v jazyce význam. To ale není zcela přesné. Význam mohou nést elementy menší než je slovo. Mnohem častěji jej však nesou jednotky komplexnější než samotné slovo a nejrůznější struktury a lingvistické prostředky."²⁸ Tato myšlenka dále ústí v problematiku ekvivalence, která doprovází přenos adekvátního zprostředkování významu, a je tedy také součástí práce překladatelů.

---

²⁷ Pošta, M. Op. cit., s. 64.

²⁸ Baker, M. Op. cit., s. 9. Překlad vlastní: „*Many of us think of the word as the basic meaningful element in a language. This is not strictly accurate. Meaning can be carried by units smaller than the word. More often, however, it is carried by units much more complex than the word and by various structures and linguistic devices.*“

Překladatelské postupy

Následující kapitola je zaměřena na prezentaci a analýzu překladatelských postupů, které jsou v dnešní době v překladatelství aktivně používány. Tato část si klade za cíl klasifikaci, vysvětlení a exemplifikaci překladatelských metod, které byly použity při překladu výchozího díla pro tuto kapitolu: *Louis de Funès. Ne parlez pas trop de moi, les enfants!*. Autory této knihy jsou synové Louise de Funèse, Patrick a Olivier de Funès. Jejich umělecké styly jsou plným právem zabarveny sentimentem, emocemi a jejich vlastními zkušenostmi. Překladačem příkladových vět z této biografie je autor této práce. Dohledáním vhodných příkladových vět, jejich překladu do češtiny a jejich kvalifikací byl vytvořen materiál pro tuto kapitolu. Ke každému překladatelskému postupu náleží vždy jeho stručné vysvětlení a několik ukázkových vět, ve kterých byl daný typ postupu použit, a následně je pod nimi také komentován. U každého příkladu byl použit komentář pouze jednoho aktuálně sledovaného překladatelského postupu, a nikoli všech postupů, které pomohly překladu. Výčet analyzovaných překladatelských postupů není kompletní, jelikož nebylo nutné některé z nich během práce použít, což bylo na začátku následující analýzy také předpokládáno. Jelikož je překladatelství v zásadě individuální tvorbou, která je ovlivněna hlavně subjektivitou autora, je práce překladatele tudíž závislá na jeho uvážení toho, co je a není vhodné zakomponovat do díla. Text může být přeložen, pokud existují shody v kulturní, sociální, historické a antropologické oblasti mezi dvěma národy a jejich jazyky.²⁹ Zároveň je použití překladatelských metod vázáno také na osobní styl tvorby autora originálního dokumentu. Mimo jiné i z tohoto důvodu nemusí být všechny typy překladatelských postupů použity v jednom překladu. Ve výchozím textu tohoto zkoumání byly kromě bezpříznakového překladu zastoupeny následující překladatelské postupy:

- Transpozice větného členu – jednoduchá
- Transpozice větného členu – syntaktická
- Transpozice větného členu ve vedlejší větě
- Příslopečná transpozice

---

²⁹ Popovič, Anton. *Originál-Překlad*. Bratislava: Tatran, 1983, s.174.

- Koncentrace
- Diluce
- Obohacování
- Oproštění
- Lexikální modulace
- Syntaktická modulace

Transpozice větného členu – jednoduchá

Jednoduchá transpozice větného členu je jedním z hojně používaných překladatelských postupů. Tento postup je často využíván v překladech z francouzštiny, a to hlavně díky jedné z francouzských předložek: *de*. Je většinou lehce rozpoznatelné, kde je třeba tuto transpozici během překladu použít. Nejčastěji se s překladem kolokace pomocí jednoduché transpozice setkáváme v případech slovních vyjádření původu, materiálu, kvalifikace a přivlastňování.³⁰ Tato vyjádření jsou ve francouzštině doprovázena právě předložkou *de*, nicméně čeština pro ni vhodným ekvivalentem nedisponuje. V českém překladu se tak nabízí jediná možnost, jak tuto předložku nahradit, a to pomocí přídavných jmen nebo zájmen.

La vie aux côtés de notre père fut pleine d'impondérables et de charme.

Život po boku našeho otce byl plný nepředvídatelností a šarmu.

- Jak již bylo řečeno výše, předložka *de* byla v této větě přeložena do podoby přivlastňovacího zájmena s podstatným jménem, což jsou v tomto případě: *našeho otce*. Tato dvě slova dohromady tvoří přívlastek shodný. Dalo by se říci, že se v tomto případě jedná o jediný možný překlad originálu.

---

³⁰ Hendrich, J. a kolektiv. *Francouzská mluvnice*. Plzeň: Fraus, 2006, s. 490.

Actrice dans l'âme, elle nous jouait chaque fois, au moment du départ, la grande scène de la séparation.

Herečka celou duší, pokaždé nám ve chvíli odjezdu sehrála velkou scénu rozloučení.

- *La grande scène de la séparation* je do češtiny přeložena podstatnými jmény *scénu rozloučení*. V této větě mohlo být stejně tak použito některé ze synonym přítomného přívlastku shodného. Těmito synonymy by mohla být slova: *loučení, odloučení*.

Parler des choses de la vie, faire rire les gens qu'il rencontrait ou nous rapporter un sachet de friandises le rendaient heureux.

Mluvit o věcech života, rozesmávat lidi, které potkával, nebo nám přinést sáček sladkostí, to mu dělalo radost.

- Zde se jedná o podobný příklad jako v první větě, tento také obsahuje předložku *de*, která je přeložena pomocí genitivu *života*. Mohla by být eventuálně také přeložena slovy: *o záležitostech života* nebo překladem: *o životě*. Tyto dvě možnosti jsou správné a stejně tak dobře srozumitelné.

Le lycée Jacques-Decour, où je suis entrée dès la sixième, était aussi lugubre qu'une prison, et ses professeurs, d'une incapacité consternante.

Lyceum Jacqua-Decoura, které jsem navštěvoval již od šesté třídy, bylo ponuré jako vězení, a profesoři neuvěřitelně neschopní.

- V případě této věty byla slova *d'une incapacité consternante* přeložena s pomocí jednoduché transpozice slovního druhu a zároveň také díky lexikální modulaci. Jednoduchá transpozice použita v této ukázce je typickým příkladem tohoto překladatelského postupu.

Il fallait compter un bon quart d'heure de rame pour rejoindre l'auberge, et un quart d'heure encore pour débarquer le matériel.

Bylo potřeba počítat s dobrou čtvrthodinou, abychom se dopravili k hostinci a s další čtvrthodinou pro vyložení nákladu.

- Stejně jako v prvním příkladu této části kapitoly i v této větě je možné si povšimnout, že transpozice větného členu – jednoduchá - bývá v překladu využívána relativně často. Důvod je stále stejný: je jím v tomto případě předložka *de*.

Sortant du bloc opératoire, un éminent chirurgien la rassura d'une voix paternelle: «Demain, elle pourra sortir comme si de rien n'était.»

Když vycházela z operačního oddělení, jeden význačný chirurg ji otcovským hlasem ujistil: "Zítra bude moci odejít, jako by se nic nestalo."

- Zde byla použita předložka *de* a tato věta je tak vynikajícím příkladem transpozice větného členu – jednoduché.

Transpozice větného členu – syntaktická

Jeden z nejzajímavějších překladatelských postupů je syntaktická transpozice větného členu. Pomocí tohoto typu transpozice lze zcela přeměnit strukturu celé věty. Větné členy z původní věty pak mění během překladu své syntaktické funkce do nové podoby. Překladatelé do češtiny přirozeně zapojují tuto metodu v případech, kde se v originálních textech setkávají s pasivními konstrukcemi. Čeština totiž běžně nevyužívá pasivní konstrukce až v takové míře jako například francouzština, kde je relativně častá. Syntaktická transpozice se tedy vyskytuje v českých překladech. Je důležité, aby překladatel využil tohoto překladatelského postupu, když si je jist, že jeho text tak bude srozumitelnější pro české čtenáře. Účelem transpozice je modifikace francouzského jazyka do jazyka českého, což je samozřejmě ovlivněno jazykovým povědomím čtenářů translátu. Pro samotného tvůrce je tedy nezbytné, aby se během tvorby zamýšlel nad socio-lingvistickými elementy, které pro něj budou stěžejní. Jelikož je čeština bohatý jazyk a má dostatek prostředků pro překlad, může si také dovolit překlad různých jevů, typických pro určitý jazyk. A mezi tyto jevy bychom mohli zařadit právě ony pasivní konstrukce.

Mon oncle Charles de Funès connut un destin plus tragique: en 1939, il fut fauché par une mitrailleuse allemande.

Mého strýce Charlese de Funès zasáhl tragičtější osud: roku 1939 ukončil jeho život německý kulomet.

- Tato věta je vhodným příkladem syntaktické transpozice. Větné členy po překladu viditelně mění své funkce. Podmět původní věty *mon oncle* se změnil v předmět. Naproti tomu předmět francouzské věty, kterým je *un destin* se stal podmětem věty přeložené do češtiny. Stejně tak předmět druhé francouzské fráze *une mitrailleuse* byl transformován v podmět české věty, neboť v ní již není pasivní konstrukce, ale aktivní. Mohla být použita také slova s aktivním rodem slovesa: *roku 1939 ho zabil německý kulomet*, která by věrněji odpovídala originálu, ovšem namísto toho byla použita slova obraznější a eufemistická. Věrný překlad: *byl zkosen německou kulkou* se překladatel v rozhodl nepoužít.

Présent sur chaque scène, je fus très vite séduit par l'ambiance du tournage.

Byl jsem přítomen každému výstupu a atmosféra natáčení si mě rychle získávala.

- Druhá věta tohoto souvětí je typickým příkladem syntaktické transpozice. Pasivní konstrukce je zde transformována do aktivní formy. Přísllovečné určení původce děje *par l'ambiance du tournage* je změněno v podmět a zároveň byl podmět původní věty modifikován v předmět věty české. V tomto souvětí bylo možno přeložit slova: *je fus très vite séduit* různými citově zabarvenými variantami, například následujícími možnostmi v aktivním rodě: *atmosféra natáčení mě rychle zlákala*, *mi učarovala* nebo: *nálada natáčení si mě rychle podmaňovala*.

Nous étions reçus dans la propriété de ma tante Marie, qui avait élevé ma mère à la mort prématurée de mes grands-parents.

Má teta Marie, která se ujala mé maminky po předčasné smrti mých prarodičů, nás přijala ve své usedlosti.

- Tato věta byla modifikována do činného rodu, ale je třeba říci, že tato modifikace nemusí být během překladu nutná. Stejně tak mohl být použit doslovný překlad pomocí trpného rodu: *Byli jsme přijati v usedlosti mé tety Marie, která se ujala mé maminky po předčasné smrti mých prarodičů.* Přííslovečné určení místa bylo v překladu výše přesunuto na začátek věty. Tato změna je samozřejmě také závislá na uvážení překladatele. Obě možnosti jsou korektní a dávají českému čtenáři smysl, ačkoli nejsou rovnocenné. Může se ovšem zdát, že spíše první uvedená verze překladu je přirozenější.

Transpozice větného členu ve vedlejší větě

Tento typ transpozice je v českých překladech hojně používán, jelikož čeština velmi ráda využívá vedlejších vět. Charakteristickým příkladem pro použití této transpozice je přítomnost participia v původním francouzském díle. Český jazyk disponuje adekvátními prostředky k tomu, aby bylo možné francouzské přechodníky náležitě přeložit, avšak takový přesný překlad by byl strohý. Cílem překladatelů je totiž překládat do cílového jazyka s výsledkem, který by byl srozumitelnější, jednodušší a modernější. Francouzská přítomná participia přeložená doslovně by působila zastaralým dojmem.

Le mythe de l'acteur comique abandonnat son humour à la sortie du théâtre pour afficher le masque d'une mélancolie pesante n'a jamais eu sa place dans notre maison.

Mýtus komika, který odkládá svůj humor v divadle, když odchází a nasazuje si masku těžké melancholie, neměl v našem domě nikdy místo.

- Zde je vidět typický příklad, ve kterém je na místě použít transpozici větného členu a vytvořit vedlejší větu. Participium *abandonnant* by mohlo být přeloženo jako *zanechávajícího*, což není vyloženě nesrozumitelné, avšak

neobvyklé. Vedlejší věta je zde srozumitelnější variantou, která je pro takový případ typická.

Ma mère avait l'impression de rendre visite à une cousine de son fiancé.

Maminka měla pocit, jako by přišla na návštěvu k sestřenci svého snoubence.

- Pro většinu infinitivních konstrukcí platí, že mohou být přeloženy s pomocí vedlejší věty, tak jak je to patrné na uvedeném příkladu. V českém jazyce existuje jen málo možností překladu infinitivní konstrukce, kromě překladu substantivem (případně také infinitivem). Takové podstatné jméno ovšem nemusí vždy přesně korespondovat s originálním textem a může budit dojem nesrozumitelnosti a působit nejasně. A jelikož by si měla práce překladatele klást za cíl produkci textu, který bude srozumitelný a čtivý, pak je třeba vždy zvážit, zdali vedlejší věta nepřinese lepší výsledek.

Mais l'avenir lui faisait peur.

Ale měl strach z toho, co přijde.

- Tato věta nepatří mezi ukázkové příklady tohoto překladatelského postupu. Našli bychom typičtější a charakterističtější zástupce pro transpozici větného členu ve vedlejší větu. Některé věty však mohou využít nejrůznějších překladatelských postupů při své modifikaci. Překlad je vždy závislý od autora. Tento příklad je tedy ukázkou toho, co bylo právě řečeno a budeme se na něj dále zaměřovat v poslední části této kapitoly.

Les idées de cet homme étaient à mille lieues de celles de mon père, mais les imitations qu'il nous faisait de lui n'étaient jamais méprisantes: il a toujours été indulgent envers les excentriques.

Názory tohoto muže byly na míle vzdálené těm, keré zastával můj otec, přesto když ho tatínek napodoboval, nikdy to neznělo povýšeně, neboť byl vždycky shovívavý vůči podivínům.

- Podtržená slova v tomto příkladu by se dala vyjádřit i jinými způsoby, například: *vzdálené myšlenkám mého otce*, kde bychom ovšem museli

zopakovat podruhé slovo *myšlenka*. Stejně jako ve většině případů, kterými se v této kapitole zabýváme, je i zde možnost výběru z několika variant. Spojka v české větě byla použita z důvodu zdůraznění odporovacího vztahu. Na tomto místě mohla být stejně tak použita odporovací spojka *ale*. Stejně tak se autor rozhoduje, jestli by chtěl nahradit interpunkční znaménka spojkami anebo nikoli. V tomto příkladu byla dvojtečka nahrazena spojkou *neboť*, což je zcela přípustná modifikace.

Je voyais pour la première fois mon père exercer son métier.

Poprvé jsem sledoval svého otce, jak vykonával svou práci.

- Překladatel v tomto případě upřednostnil variantu, ve které byl infinitiv nahrazen vedlejší větou. Další možností, by bylo tento infinitiv ponechat a pouze jej doslovně přeložit: *Sledoval jsem poprvé svého otce vykonávat svou práci*.

J'observais mon père inventer constamment de nouvelles expressions.

Sledoval jsem svého otce, jak nepřetržitě vymýšlel nové výrazy.

- Ve většině případů, kdy autor originálního textu používá infinitiv, je možné při překladatelské práci použít vedlejší větu. V tomto případě nebylo nutné využít tento překladatelský postup, neboť je zde stále možnost vybrat si pro překlad slovo, které by infinitiv nahradilo, například jeho český ekvivalent: *Sledoval jsem svého otce vymýšlet nepřetržitě nové výrazy*. První varianta s použitím vedlejší věty je sice delší, ale je v současnosti tou častěji využívanou možností.

J'étais maintenant en âge d'accompagner ma mère au théâtre, le samedi, jour où mon père s'autorisait un dîner au restaurant après le spectacle.

Teď jsem byl ve věku, abych mohl v sobotu doprovázet maminku do divadla, v den, kdy si můj otec po představení dopřával večeři v restauraci.

- Infinitivní konstrukce je přeložena pomocí vedlejší věty podřadné tak jako ve většině uvedených příkladů. Věty přeložené pomocí transpozice větného

členu ve vedlejší větě je možné nalézt téměř na každé straně knihy přeložené z francouzštiny.

J'écoutais les sons mats et amplifiés provenant de la scène.

Poslouchal jsem matné a sílící zvuky, které se linuly ze scény.

- Tato věta byla také zařazena do části věnované bezpříznakovým překladům, jelikož existuje kromě této varianty překladu ještě další.

Přísllovečná transpozice

Příslovce je slovní druh, který je častěji používán v češtině než například ve francouzštině. Lze si povšimnout rozdílu mezi méně častým použitím francouzských adverbíí tvořených například sufixem *-ment* (i když ne všechna francouzská příslovce jsou takto tvořena) a mezi frekvencí výskytu českých příslovcí. Na rozdíl od častého použití příslovcí v češtině, francouzský jazyk využívá mnohem častěji nominální konstrukce.

Il n'y eut donc qu'un mariage civil en avril 1943, à la mairie du 9e arrondissement.

Nezbylo tedy, než se nechat oddat úředně v dubnu 1943 na radnici devátého městského obvodu.

- Když bylo přihlédnuto k významu této věty a byla zjištěna reálná možnost využití adverbia, byl použit překladatelský postup - přísllovečná transpozice. Synonymní vyjádření francouzského *il y a seulement la possibilité d'un mariage civil* by mohlo být následující: *se faire marier civilement*. Tato druhá verze již jasněji naznačuje přítomnost příslovce. Realizovaná reprodukce originálního textu je pro českého čtenáře lehce pochopitelná a čtivá.

Gros fumeur, mon père avait essayé d'arrêter plusieurs fois sans succès.

Tatínek, coby silný kuřák zkoušel několikrát bezúspěšně přestat.

- Slova, kterých se v originální větě týká příslovečná transpozice, jsou následující: *sans succès*, a tedy *sans*, které morfologicky řadíme mezi předložky a slovo *succès* které řadíme mezi podstatná jména. Dohromady vytvářejí typické spojení, pro jehož překlad je použita právě adverbiální transpozice.

Koncentrace

Koncentrace je způsob redukce počtu slov v originále, ale neovlivňuje přitom smysl výpovědi. Význam těchto slov není tedy nijak zúžen. Výsledný text je zredukován kvantitativně, a tak jsou přeložené věty kratší. Koncentrace se silně dotýká slovtvorby v různých kulturách. To, co je napsáno čtyřmi slovy v jednom jazyce, nemusí být stejně dlouhé v překladu do jiného jazyka. Tyto poznatky tvoří základ pro možnost využití překladatelského postupu koncentrace. Tento proces je mezi ostatními postupy dobře rozpoznatelný.

Ses courriers s'espacèrent progressivement.

Jeho dopisy řídly.

- Během překladu této věty by mohlo nastat dilema, zdali je doslovný překlad nutný. Nakonec pro vyjádření hlavní myšlenky bylo použito pouze samotné sloveso *řídnout*, které v sobě nese význam jak francouzského slovesa, tak i příslovce. Zdá se, že ani není třeba ponechat v takovém překladu příslovce, například *postupně*, jelikož význam slovesa *řídnout* již obnáší určitý progresivní vývoj. Navíc je toto sloveso v nedokonavém vidu. Z kontextu je patrné, že tyto dopisy byly od tatínka mamince, proto tedy *jeho* a ne *její*.

Il toussait, crachait et était d'une maigreur impressionnante.

Pokašlával, chrchlal a byl vyzáblý.

- Zde nacházíme typický příklad pro překladatelský postup – koncentraci. Pět slov - *était d'une maigreur impressionnante* bylo přeloženo dvěma slovy: *byl vyzáblý*. Rozdíl mezi originálním a českým textem spočívá pouze ve formě a nikoli v obsahu nebo významu věty. Tyto znaky koncentrace se tedy soustředí pouze na formální stránku jazykového znaku (signifiant). V případě této věty je evidentní, že délka té české je značně redukována. Dalším způsobem překladu těchto slov: *d'une maigreur* by mohlo být: *pohublý*, což má podobný význam jako francouzský originál. Nicméně slovo v překladu použité (*vyzáblý*) v sobě zahrnuje také význam originálního *impressionnant*.

Ses réparties étonnantes faisaient la joie de mon père.

Jeho překvapivé odpovědi mého tatínka bavily.

- Koncetrace je často používána právě v případech, kde jsou ve francouzském originále podobná ustálená spojení jako této větě: *faire la joie* de quelqu'un. Taková verbo-nominální spojení jsou obvykle překládána pomocí koncentrace. Dva elementy této dvojice jsou do češtiny přeloženy jedním slovem - slovesem, které ovšem zahrnuje význam obou originálních slov. *Faire la joie* je tedy reprodukováno jako *bavit*. Je možné takových podobných příkladů najít ve francouzštině mnoho. Francouzské polysémické sloveso *faire* je velice produktivní co do tvorby verbo-nominálních vazeb. Z kontextu je patrné, že tyto odpovědi byly od syna, proto tedy *jeho* a ne *její*.

Moi, monsieur, je n'ai jamais travaillé, et je ne paie aucun impôt, car la dame qui habite en dessous de chez vous subvient à tous mes besoins. Je suis son invité permanent.

Já, pane, jsem nikdy nepracoval a neplatím žádné daně, neboť ta dáma, která bydlí pod vámi, zajišťuje všechny mé potřeby. Jsem jejím trvalým hostem.

- Slovní spojení *en dessous de chez vous* mohlo být v tomto případě velice lehce modifikováno a koncetrováno do dvou slov: *pod vámi*. S podobnými

příklady jako je tento, se shledáváme zvláště při překladu z francouzského jazyka často. Čeština díky své typologii disponuje na poli vyjadřovacích prostředků širokými možnostmi, a tak na rozdíl od francouzštiny využívá v menší míře víceslovných spojení. Možnosti morfologické flexe lze úspěšně využít především při koncentracích.

À partir de maintenant, tu vas t'occuper de ma carrière!

Ode dneška se budeš starat o moji kariéru!

- Tato věta je dalším ukázkovým příkladem koncentrace. Čtyři francouzská slova: *à partir de maintenant* mají svůj ekvivalent ve dvou adekvátních českých slovech: *ode dneška*.

Le soir même, je fis la connaissance de Bertrand Barnier empêtré dans ses valises, halant et gesticulant.

Ten večer jsem poznal zadýchaného a gestikulujícího Bertranda Barniera obtěžkaného kufry.

- Tato věta je dalším jasným příkladem koncentrace při překladu z francouzštiny do češtiny. Slovní spojení *faire la connaissance* je přeloženo jediným slovem, českým slovesem, *poznat*. V této větě je tedy také často používané francouzské slovní spojení slovesa se substantivem.

Diluce

Tento překladatelský postup je protikladem postupu předešlého – koncentrace. Diluce je tedy rozšířením originální promluvy. Při překladatelské praxi z francouzštiny je možné si povšimnout repetice některých slov nebo použití delšího výroku nežli byl ten původní. Tato reprodukce má pak za úkol popsat situaci vyjádřenou v originálním textu co nejpřesněji pro cílového čtenáře. Důvodem využití diluce je hlavně srozumitelnost a jasnost translátu.

Mes parents sont nés la même année, en 1914, au début de la Grande Guerre.

Moji rodiče se narodili ve stejném roce, na počátku první světové války, v roce 1914.

- Repetice, která zde byla v české větě použita, byla ze stylistického hlediska vhodná. Ale je třeba říci, že nebyla nezbytná. Reprodukce původní věty, která využije diluci, je pro českého čtenáře pochopitelnější. Diluce v tomto případě vytváří dojem, že informace obsažená v textu není přerušována. V kontextu se překladatel samozřejmě také přesvědčuje o tom, že českým ekvivalentem pro *la Grande Guerre* je *první světová válka*.

Considéré à tort comme tuberculeux, Louis de Funès fut réformé définitivement en 1937.

Neprávem považován za tuberkulozního, Louis de Funès byl definitivně zproštěn vojenské služby v roce 1937.

- Tato věta je velmi dobrým příkladem diluce. Francouzské sloveso *reformer* vyjadřuje všechno to, co tří česká slova, která jsou jeho ekvivalentem, je to: *zprostit vojenské služby*. Ve francouzštině bylo použito pasivum zmíněného slovesa a bylo jednoduše přeloženo pomocí diluce do češtiny (také do trpného rodu).

Celui que Jeanne a choisi ne peut être que parfait!

Ten, koho si Jeanne vybrala, musí být jedině dokonalý!

- Další možností jak první větu přeložit by mohlo být: *Ten, koho si Jeanne vybrala, nemůže být než dokonalý!* nebo: *nemůže být jiný než dokonalý*. Tyto modifikace francouzské věty by byly pro české publikum také srozumitelné. Je pravděpodobné, že by čeští mluvčí nepoužili první z nabízených alternativ. V tomto případě by byl intuitivní výběr českého autora nebo mluvčího překlad pomocí diluce. Negativní konstrukce ve francouzštině by byla reprodukována do pozitivní podoby v češtině, což, jak již bylo řečeno, není přímo nutné, ale pro češtinu běžné.

M. Simon était notre voisin du dessous.

Pan Simon byl náš soused ze spodního podlaží.

- Explikativní funkci zde mají tři česká slova, hlavně v tom třetím slově *podlaží*, které definuje celé toto spojení. Bez slova *podlaží* by pravděpodobně čtenáři rozuměli, například větě: *Pan Simon byl soused pod námi.*, ovšem diluce byla v tomto případě zvolena, jelikož je literárnější a čtivější volbou.

Quant à Marie-Antoinette, elle n'était qu'une malheureuse reine un peu légère.

Pokud jde o Marii-Antoinettu, byla jen nešťastnou a trochu lehkomyšlnou královnou.

- Tento příklad je značně podobný již analyzované větě: *Celui que Jeanne a choisi ne peut être que parfait!*. Tato předešlá věta byla modifikována z důvodu lepší srozumitelnosti a jednoduchosti pro čtenáře, přestože mohla být snadno přeložena bez použití diluce. Aktuální propozice je stejný případ a jediné možné řešení.

En 1930, il écrivit une longue lettre à sa mère, partie au Venezuela chercher son mari qui s'était lancé dans la fabrication d'émeraudes artificielles.

V roce 1930 napsal dlouhý dopis své mamince, která odjela do Venezuely hledat svého muže, jenž se pustil do výroby umělých smaragdů.

- V případě této věty je diluce použita jedině kvůli lepší srozumitelnosti pro českého čtenáře (v roce 1930). Striktní překlad francouzského originálu by byl v češtině nepřijatelný.

Obohacování

Tento překladatelský postup se podobá diluci, ovšem s tím rozdílem, že obohacování nepracuje pouze s rozšiřováním formy promluvy, nýbrž v sobě zahrnuje také rozšíření významu a obsahu věty. Dá se tedy říci, že obsah původního textu je

překladem obohacen. V některých případech je možné modifikovat gramatická slova, která nenesou lexikální význam (důležitý obsah textu) a nahrazovat je slovy, která takový význam nesou. Ve většině případů je takový zásah v překladu nevyhnutelnou modifikací originálu. Přestože se setkáváme s tímto postupem v překladu z češtiny do francouzštiny, mohli bychom stejně tak nalézt řadu jeho prokazatelných výskytů i v překladu opačným směrem.

Puis, mon grand-père s'embarqua pour Venezuela, dans l'espoir de faire prospérer son affaire.

Poté se můj dědeček nalodil na loď plující do Venezuely v naději, že pak bude jeho obchod vzkvétat.

- Tato věta je příkladem obohacování. V první části této propozice se nachází předložkové slovesné spojení *s'embarqua pour*, jehož překlad by měl být významově obohacen. Tímto obohacením je v češtině spojení *na loď plující*, které původní význam originálu dobře ilustruje.

Ce fut un coup rude pour mon père: ce frère était son compagnon de jeu.

To byla pro mého otce tvrdá rána: s tímto bratrem si spolu hrávali.

- Tato věta je zajímavým příkladem, jelikož je zde obohacení prezentováno změnou mezi doslovným překladem a použitím věty: *tento bratr byl jeho společníkem ve hře* a formulací, která je skutečně nakonec využita: *s tímto bratrem si spolu hrávali*. Autor překladu se rozhodl zapojit druhou variantu, jelikož tato je vzhledem k žánru promluvy adekvátnější. První návrh tedy použit nebyl, protože má mírně odlišný sémantický nádech. Přítomná věta měla potřebu použít spíše familiárnější vyjádření popisované situace.

Bel homme d'une quarantaine d'années, il était vêtu de stricts costumes croisés bleu marine, et soulevait respectueusement son feutre gris clair pour saluer sa mère.

Pohledný muž, asi tak čtyřicátník, nosil strohé dvouřadé obleky barvy námořnické modři a nadzvedával uctivě svůj světle šedý plstěný klobouk, když zdravil mou maminku.

- Použitý překlad - *barvy námořnické modři* je typickým příkladem tzv. obohacení. Ve srovnání s originální podobou: *bleu marine* je možné si povšimnout, že jedno slovo zde chybí, jelikož není nutné ho ve francouzštině použít. Francouzská verze je sice finální, ale česká verze pro to, aby byla zcela kompletní, musela využít ještě jednoho slova navíc. Toto slovo, *barvy*, podává doklad o přesném významu slov, která ho obklopují. Dalším možným překladem by bylo: *nosil strohé tmavě modré dvouřadé obleky*, tato verze ovšem nebyla použita vzhledem k nahromaděným přídatným jménům, která předchází podstatné jméno *obleky*.

Sa scolarité ne lui avait pas laissé un souvenir impérissable; à moi non plus, d'ailleurs.

Léta ve školních lavicích v něm nezanechala nehynoucí vzpomínky; ostatně ve mně také ne.

- Poněkud literární obohacení textu, ale stále správné obohacení bylo použito v této větě. Část původního textu: *sa scolarité* je rozšířena a po lexikologické stránce je také mírně modifikována. Konečná verze překladu ovšem plně pokrývá potřebu čtenáře pro pochopení kontextu věty, jelikož obsahuje adekvátní termíny k vyjádření náležitého významu.

À la même époque, Elvire Popesco, directrice du Théâtre de Paris, voulut engager ce Louis de Funès, dont le microcosme ambiant commençait à beaucoup parler.

Ve stejném období se ředitelka Pařížského divadla, Elvíra Popesco, rozhodla, že dá angažmá tomu Louisi de Funès, o kterém okolní mikrosvět začínal hodně mluvit.

- Tato poslední věta může být zařazena také do kategorie vět, ve kterých je vytvořena vedlejší věta a dále stejně tak do skupiny příkladů transformace. Nicméně je třeba říci, že toto souvětí náleží i do překladatelského postupu obohacování. Během překladu by bylo možné namísto spojení *dát angažmá* použít sloveso *angažovat*, které je českým synonymem francouzského

slovesa, ale nakonec byla zapojena dvě slova, která jsou stejně dobře ekvivalenty původního francouzského slovesa.

Oproštění

Také oproštění, čili částečné a záměrné oproštění významu, patří do metod, které využívá překladatel. Tento postup je opakem obohacování, což již samo naznačuje, že se tedy jedná o zúžení významu. Stejně jako ostatní překladatelské postupy je i oproštění často používána při překladech z francouzštiny do češtiny. Je třeba zmínit, že tato metoda čtenáři nabízí kratší věty, které jsou čitelnější a jasnější než ty dlouhé.

Il l'aimait bien, M. Simon.

Pana Simona měl rád.

- Tento příklad je založen na repetici předmětu francouzské věty (*le a M. Simon*). Ke stejné situaci ovšem nedojde v českém překladu, ve kterém není třeba toto zopakování použít. Mohlo by se vyskytnout spíše v hovorové češtině (*Měl ho rád, pana Simona.*) Tato verze je ale v českém jazyce ne příliš užívaná a repetice předmětu nadbytečná. Slovní spojení *aimer bien*, které se v překladu nedočkalo nijakého intenzifikujícího prvku (jako by tomu bylo například ve spojení: *měl moc rád*) je však plnohodnotným správným překladem originálu.

En 1952, nous avons quitté la rue de Miromesnil, où nous logions au rez-de-chaussée, pour un petit appartement rue de Maubeuge.

V roce 1952 jsme se přestěhovali z ulice Miromesnil, kde jsme bydleli v přízemí, do malého bytu v ulici Maubeuge.

- Tato příkladová věta je také vhodnou ukázkou překladu, který nepatří mezi ty doslovné. Spojka *pour* má ve většině případů český ekvivalent *pro*, ten ale v tomto případě ve spojení se slovesem není dostačující. Bylo zde tedy potřeba vyhledat sloveso, které by neslo celý význam originálního spojení *quitter qqch pour qqch*, což splňovalo spojení *přestěhovat se z do*.

Il y parvint définitivement dans les années 1960.

Dosáhl toho až v šedesátých letech 20. století.

- Oproštění se v tomto případě týká francouzského *définitivement*, které zde v českém překladu nemá svůj ekvivalent, jelikož význam originálního spojení *il y parvint définitivement* plně významově vyjadřuje použitý český ekvivalent bez redundantních intenzifikujících prvků: *dosáhl toho*. Další komplikací je zde také slovo *až*, které nekoresponduje s francouzským originálem. Přes tyto překážky je finální překlad postačující a jasný.

Lexikální modulace

Tento typ modulace je v překladatelství často praktikován, přestože je diskutabilní, zdali se při překladu jedná právě o vhodné řešení. Použitím tohoto postupu je možné změnit význam slova, ale zároveň je tím také možné modifikovat význam celé věty. V některých případech je lepším řešením změnit původně použité slovo, přestože známe přesnou, doslovnou verzi tohoto slova v cílovém jazyce. Lexikální modulace je spojena s lexikologií podobně jako ostatní překladatelské postupy, které jsme již zmínili.

Dès leur rencontre, la jeune fille ne fut pas insensible au charme de ce bel avocat andalou, mais ses parents ne l'enterdirent pas de cette oreille, nourrissant pour elle d'autres ambitions.

Od jejich prvního setkání dívka nebyla chladná vůči šarmu tohoto hezkého andaluzského advokáta, ale její rodiče tomu nepřáli a představovali si pro ni jinou budoucnost.

- V této české ukázce jsou dvě slova příklady lexikální modulace. V originální verzi se jednalo o přídavné jméno *insensible*, které bylo přeloženo českým ekvivalentem *chladná*. Definice slova *insensible* podle slovníku *Le Petit Larousse* je následující: "Kdo není citlivý k jistým emocím, přístupný sentimentu."³¹ V češtině existuje jasný a přesný překlad tohoto slova – *necitelná* nebo *lhostejná vůči*, nicméně v našem příkladu byla použita jeho poetičtější varianta (*chladná*). Předmět poslední části souvětí: *ambitions* byl také převeden do češtiny pomocí jisté transformace. V některých chvílích může lexikální modulace přijít překladateli na mysl bez racionálních důvodů, a tedy zcela subjektivně.

Nous lui rendions visite tous les dimanches.

Navštěvovali jsme ji každou neděli.

- Lexikální modulace se v tomto případě skrývá v množném čísle podstatného jména *les dimanches*, které bylo změněno v české jednotné číslo. V češtině prakticky nepoužíváme doslovný překlad tohoto spojení: *tous les dimanches*, které by bylo: *všechny neděle*. Současná varianta je v češtině *každou neděli*, která se tak stává dobrým příkladem lexikální modulace.

Il y a toujours eu un piano chez nous, mais il ne voulait presque plus en jouer.

Vždy jsme mívali klavír, ale otec na něj už nehrával.

- Část věty: *il y a toujours eu un piano chez nous* mohla být také přeložena jako: *vždy u nás byl klavír*, ale autor překladu se rozhodl pro druhou možnost: *vždy jsme mívali klavír* bez specifického důvodu. I když je pravda, že první možná varianta nenaznačuje tak intenzivně prvek vlastnictví nebo

---

³¹ Merlet, P. et le collectif. *Le Petit Larousse illustré 2005*. Paris: Larousse, 2004, s. 584. Překlad vlastní.

touhy klavír doma mít jako druhá možnost. Stejně tak spojení *il ne voulait presque plus en jouer* bylo v překladu modifikováno a zkráceno do *otec na něj už nehrával*.

Zájmeno *il* v tomto kontextu zastupuje otce, a tak bylo tedy také tak přeloženo.

Il m'expliqua que ce pauvre roi avait comme lui la passion du jardinage, et que c'était un brave homme, roi malgré lui.

Vysvětlil mi, že tento ubohý král měl, stejně jako tatínek, vášeň pro zahradničení a že to byl poctivý člověk, a byl králem proti své vůli.

- Zde se dá říci, že je lexikální modulace spojena s kolokacemi, které jsou vždy unikátní a typické pro každý jazyk (*roi malgré lui*).

Je regardais tous les jours la porte d'entrée, en imaginant les voir revenir par surprise, victimes d'un heureux impondérable.

Díval jsem se na vchodové dveře každý den a s radostí jsem si představoval, jak se nečekaně vracejí.

- Tato věta je pro překladatele nesnadná. Pro její lepší pochopení je třeba, aby ji autor četl jako větu poetickou, a to hlavně díky její poslední části: *victimes d'un heureux impondérable*. Toto slovní spojení bylo tedy nahrazeno v souladu s lexikální modulací. Byl k němu přidán podmět *rodiče*, který byl předtím v obou verzích nevyjádřený. Pro lepší porozumění v daném kontextu je rozhodně pozitivní volba podmět zopakovat. Nicméně je možná minimálně jedna další varianta překladu této komplikovanější věty, například: *Díval jsem se na vchodové dveře každý den a radostně jsem si představoval, že je vidím náhle se vracet*.

Ce canard répondait au nom de Bidule.

Tato kachna slyšela na jméno Bidule.

- Sloveso bylo v této větě přeformulováno pomocí lexikální modulace, jelikož slovo *répondre à* je možné v tomto kontextu přeložit jako *slyšet na*. Přestože

by doslovný překlad byl: *odpovídat*. Je viditelné, že překládat tato slova doslovně by opravdu nebylo zcela ekvivalentní. V této větě se mluví o kachně, a to je tedy důvodem k použití českého slovesa *slyšet na*.

Mais il ne tardait pas à s'en faire de nouveau si nous souffrions d'un mauvais rhume ou d'un mal de tête.

Ale neváhal si o nás znovu dělat starosti, ať jsme trpěli rýmou nebo bolestí hlavy.

- Když uvážíme kontext této věty, pak je evidentní, že byla použita lexikální modulace. Spojení: *se faire de nouveau* je tedy přeloženo jako *znovu si dělat starosti*. Tato modifikace je reprezentativním příkladem lexikální modulace.

Jamais ils ne seraient restés mariés s'ils n'avaient pas eu la même façon de voir les choses.

Nikdy by nezůstali svoji, kdyby neměli na věci stejný názor.

- Tato francouzská věta byla přetvořena do lépe uchopitelné věty v češtině. Nacházíme zde také navíc příklad transformace, která nebyla pro překlad přímo nezbytná. Francouzský originál *mariés a façon de voir les choses* byly lexikálně modulovány do přijatelné podoby v češtině.

Louis de Funès était un homme aussi drôle dans la vie qu'à l'écran, sans toutefois utiliser les mêmes armes, car il exerçait avant tout un vrai métier, qu'il a peaufiné tout au long de sa carrière.

Louis de Funès byl stejně zábavný v životě i na obrazovce, přestože nepoužíval stejné zbraně, neboť byl především mistrem svého oboru, který zdokonaloval po celou dobu své kariéry.

- V této ukázce bylo použito odlišných slov pro vyjádření té samé skutečnosti. Originální text *sans toutefois utiliser* byl přeložen pomocí infinitivní konstrukce. Tento infinitiv je přeložen pomocí minulého času slovesa, a navíc byl obrácen do negativní formy. Tímto bylo docíleno synonymické české konstrukce. Výraz *il exerçait un vrai métier* byl modifikován pomocí možného českého ekvivalentu: *byl mistrem svého oboru*.

Syntaktická modulace

Tento překladatelský postup může způsobit nejistotu, jelikož je možné jej nechtěně zaměnit s dalšími postupy, například se syntaktickou transpozicí a s transformací. Syntaktická modulace je používána v případech, ve kterých by byl gramaticky zcela správný překlad pro čtenáře špatně pochopitelný. Sémantická stránka jazyka, do kterého je překládáno, je při překladatelské činnosti ta nejdůležitější.

Le jour de l'Armistice de 1918, tandis que toutes les cloches de Courbevoie sonnent la victoire, le petit Louis de Funès, insouciant, sème quelques radis dans le jardinet du pavillon familial.

V den příměří roku 1918, zatímco všechny zvony v Courbevoie zvoní na počest vítězství, malý bezstarostný Louis de Funès vysévá ředkvičky na zahrádce rodiného domku.

- Tato věta náleží mezi příklady syntaktické modulace. Transformace v průběhu překladu nebyla v tomto případě nutná, ovšem informace, která je obsažena v přeložené větě, je s použitím syntaktické modulace jasnější a přirozenější.

Mon père se retrouva interne dans un collège sinistre à Coulommiers.

Můj otec byl poslán do internátu jedné ponuré střední školy v Coulommiers.

- Neexistuje žádný věrohodný a adekvátní překlad, exaktní nebo jasný, kterým by bylo možné do češtiny přeložit slova: *se retrouva interne*. V tomto případě byla tedy přeložena jako: *byl poslán do internátu*. Další možnost, která by přicházela v úvahu je: *stát se chovancem*. Použitá modifikace je ale pravděpodobně ta nejpříjemnější ze všech možných variant.

Ma grand-mère s'exprimait en très bon français, malgré un fort accent castillan, qui ne manquait ni de charme ni de distinction.

Moje babička se vyjadřovala velmi dobrou francouzštinou, i přes silný kastilský akcent, který nepostrádal kouzlo ani jemnost.

- V této ukázkové větě nebylo opravdu možné použít jinou alternativu překladu než tu, která je zde představena. Můžeme říci, že překlad slovo od slova: *Moje babička se vyjadřovala ve velmi dobré francouzštině.* by byl iracionální a v daném kontextu méně srozumitelný nežli ten, který byl nakonec použit.

La route était longue pour nous rendre de Paris à Nantes, où nous passions souvent une partie de nos vacances.

Cesta z Paříže do Nantes, kde jsme často trávili část prázdnin, byla dlouhá.

- Během četby tohoto souvětí je evidentní, že francouzský originál byl přeložen pomocí syntaktické modulace, jelikož se stavba téměř celé věty změnila. Je zřejmé, že hlavní věta byla rozdělena do dvou částí, které jsou od sebe díky použití syntaktické modulace odděleny.

J'approchais alors de l'âge de raison, et mes souvenirs se sont suffisamment ancrés pour rester vivaces malgré les années.

Blížil jsem se věku, kdy člověk dostává rozum, takže vzpomínky se mi vryly do paměti a zůstaly živé navzdory času.

- Struktura této věty se změnila pomocí použití syntaktické modulace. Bylo také vynecháno přivlastňovací zájmeno *mes*, které se do češtiny nepřekládá a je není zde použito, jelikož informace, kterou celá věta nese je i tak srozumitelná.

Certains films élogiaient parfois mes parents plusieurs semaines.

Kvůli některým filmům se moji rodiče mnohdy na několik týdnů vzdálili.

- V tomto úryvku je syntaktická struktura věty pozměněna. Podmět původní věty byl v překladu modifikován v příslovečné určení. Toto příslovečné určení příčiny (*kvůli některým filmům*) bylo přesunuto na začátek věty.

Předmět francouzské věty (*mes parents*) se pak v překladu změnil v podmět. Je možné konstatovat, že dalším použitelným překladem by byla věta: *Některé filmy mnohdy vzdálily mé rodiče i na několik týdnů.*

C'est une jeune femme agréable et souriante qui leur ouvrit la porte.

Přívětivá a usměvavá žena jim otevřela dveře.

- Aby byla lépe srozumitelná, musela se tato věta lehce modifikovat. Také aby nepůsobila příliš kostrbatě a byla lehce k přečtení a pochopení.

Nous sommes restés deux ans rue de Rome, jusqu'au bac de mon frère en 1962.

V ulici de Rome jsme zůstali dva roky až do roku 1962, kdy můj bratr maturoval.

- Celá tato originální věta musela být v češtině syntakticky modifikována, a tak se příslovečné určení místa posunulo na začátek věty a příslovečné určení času bylo umístěno do středu, kde na něj navazuje vedlejší věta. Toto souvětí je při překladu vždy třeba nějakým způsobem transformovat, neboť se v něm také nachází věta: *nous sommes restés deux ans rue de Rome*. Toto spojení slov není možné přeložit do češtiny bez použití předložky *v*.

Bezpříznakový překlad

V některých případech překladu je možné využít bezpříznakového překladu, který se vztahuje k výrokům přeloženým slovo od slova, což je samozřejmě také jeden z regulérních překladatelských postupů. Tento překlad je tedy potom zcela přesný, a to naznačuje, že propojení daných dvou jazyků a stejně tak francouzské a české mentality je reálné. Díky tomu je totiž možné nevyužívat žádný z transformačních překladatelských postupů. Nejčastěji se jedná o jednoduché věty. Pro ilustraci uveďme ještě několik příkladů, ve kterých není nutné využít ani jedné transformace mezi francouzským a českým jazykem.

Tyto příklady jsou bez následného komentáře:

Elle n'était ni banale, ni triste.

Nebyl ani všední ani smutný. (život)

Puis, ils déménagèrent dans la commune de Bécon-les-Bruyères, où mon père passa sa jeunesse.

Pak se odstěhovali do obce Bécon-les-Bruyères, kde můj otec strávil dětství.

Dans sa jeunesse, mon père fumait deux paquets de cigarettes par jour.

V mládí otec kouřil dvě krabičky cigaret denně.

J'avais trois ans, Patrick huit, mes parents trente-huit.

Byly mi tři roky, Patrikovi osm, mým rodičům třicet osm.

Pour son anniversaire, je lui offrais régulièrement le dernier album d'Oscar Peterson ou d'Erroll Garner, ses pianistes préférés.

K narozeninám jsem mu pravidelně dával poslední album Oskara Petersona nebo Errolla Garnera, jeho oblíbených pianistů.

Je me demande s'il ne les enjolivait pas un peu dans ses interview, car à la maison, il n'en parlait jamais.

Ptám se sám sebe, jestli je ve svých rozhovorech nepřikrášloval, jelikož doma o nich nikdy nemluvil. (historiky)

Il a même peint des paysages un peu naïfs qui avaient du charme.

Dokonce namaloval lehce naivní krajinky, které měly kouzlo.

Quand nous étions gamins, mon père avait placé un tableau noir dans notre chambre.

Když jsme byli chlapci, můj tatínek umístil do našeho pokoje tabuli.

Ils me manquaient.

Chyběli mi. (rodiče)

La production nous avait réservé deux chambres au village de Sémur-en-Auxois.

Produkce nám zamluvila dva pokoje ve vesnici Sémur-en-Auxois.

Patrick et moi longions dans la plus petite.

Patrick a já jsme bydleli v tom nejmenším. (pokoji)

Dans la rue, il me suivait comme un toutou.

V ulici za mnou chodila jako pejsek.

(Rod podmětu české věty je ženský, jelikož mluvíme o kachně, která byla v kontextu již zmíněna.)

Il était devenu l'attraction du village.

Stala se atrakcí vesnice.

(Rod podmětu české věty je ženský, jelikož mluvíme o kachně, která byla v kontextu již zmíněna.)

Seuls les moments partagés avec nous lui rendaient quelques heures de sérénité.

Jen chvíle strávené s námi mu poskytovaly několik hodin klidu.

Ils avaient sillonné ensemble une partie de la France à vélo.

Zbrázdili spolu na kole kus Francie.

Věty s několika možnostmi překladu

V některých odstavcích jsme se již zmiňovali o širokých možnostech modifikací nejrůznějších vět. Je přitom důležité, že každá osoba interpretuje realitu jinými slovy. V tomto případě to byla autorka práce, která vytvořila několik různých interpretací originálních vět. Tyto věty pocházejí z předchozí analýzy různých druhů překladatelských postupů, které již byly prezentovány. Věty, které přicházejí na řadu v této části, jsou bezpříznakovým překladem, který je zde představen vždy jako třetí varianta. Je možné říci, že byly přeloženy slovo od slova, což není nesprávný postup.

Je ale pravda, že tak nemáme veliký prostor pro literární kreativitu. Co je ale důležitější, je fakt, že fráze jsou stále srozumitelné, překlad je tedy velmi přesný a to naznačuje jistou spojitost mezi původním a cílovým jazykem. Díky tomu totiž nebylo nutné použít žádný překladatelský postup.

Ke každé větě byly vytvořeny dva možné překlady. Druhá varianta přítomného překladu je překlad bezpříznakový.

Mais l'avenir lui faisait peur.

Ale měl strach z toho, co přijde.

Budoucnost mu naháněla strach.

Ad. strana 31.

J'écoutais les sons mats et amplifiés provenant de la scène.

Poslouchal jsem matné a sílící zvuky, které pocházely ze scény.

Poslouchal jsem matné a sílící zvuky přicházející ze scény.

Ad. strana 33.

Ses courriers s'espacèrent progressivement.

Jeho dopisy řídly.

Jeho dopisy postupně řídly.

Ad. strana 34.

M. Simon était notre voisin du dessous.

Pan Simon byl náš soused z nižšího podlaží.

Pan Simon byl náš soused zespodu.

Ad. strana 37.

En 1930, il écrivit une longue lettre à sa mère, partie au Venezuela chercher son mari qui s'était lancé dans la fabrication d'émeraudes artificielles.

V roce 1930 napsal dlouhý dopis své mamince, která odjela do Venezuely hledat svého muže, jenž se věnoval výrobě umělých smaragdů.

V roce 1930 napsal dlouhý dopis své mamince, která odjela do Venezuely hledat svého muže, jenž se vrhl na výrobu umělých smaragdů.

Ad. strana 38.

Nous sommes restés deux ans rue de Rome, jusqu'au bac de mon frère en 1962.

V ulici de Rome jsme zůstali dva roky až do doby, kdy můj bratr maturoval v roce 1962.

Zůstali jsem dva roky v ulici de Rome, až do doby maturity mého bratra v roce 1962.

Ad. strana 48.

Gramaticko-překladová metoda

Ze všech známých metod, které kdy byly ve světě využívány pro výuku cizích jazyků, je gramaticko-překladová metoda tou, která byla (a někde stále ještě je) používána nejdéle. V případě ostatních metod se zdá, že žádná z nich nevydržela dlouho. Ovšem je také nutno říci, že různí učitelé jazyků mají různé metody, a tak dnes existuje zřejmě tolik metod, kolik existuje učitelů jazyka. Před zrodem moderní gramaticko-překladové metody byla situace obdobná, avšak didaktikové se rozhodli přistoupit k určitému sjednocení metod a tak vznikla gramaticko-překladová metoda, známá tehdy jako Pruská metoda.³² Základní principy, se kterými pracuje, spadají ovšem do doby dávno minulé, daleko před samotné 19. století, kdy se zrodila její první globálně uznaná podoba. Bylo to právě prostřednictvím četby manuskriptů v latině nebo řečtině, jak se vyučovaly cizí jazyky již od Starověku. Nejen v Evropě, ale také například v Asii se tehdejší Indové seznamovali se svým původním jazykem – sanskrtem - díky psaným textům, které četli a překládali. Dokonce samotné slovo *jazyk* bylo v minulosti spojováno právě s těmito klasickými jazyky (latinou a řečtinou), nikoli s běžnými jazyky.³³ Výuka těchto klasických jazyků patřila k základům vzdělání. Písemným materiálem pro každou hodinu byl vždy text z klasického díla, o které se překladová metoda opírala.

Podoba metod ve vzdělávání v různých epochách věrně odrážela potřeby a cíle studentů, což znamená, že pokud vyučovací technikou byla četba a překlad textu, pak žáky připravovala k tomu, aby byli schopni takové texty číst nebo psát. Ve své době se tudíž jednalo o jedinou proveditelnou variantu stylu výuky cizích jazyků. Navíc toto vzdělání nebylo určeno k ústní běžné komunikaci, jako je tomu dnes. Jazyky byly tedy vyučovány stejně jako matematika tak, aby vychovávaly intelektuálního jedince schopného psát, číst nebo překládat texty, ale kterému tato metoda nezprostředkovávala spontánní komunikační aspekt jazyka. Realita je taková, že střípky této metody se používají v různých podobách a v různých státech celého světa stále. Tato didaktika se v minulosti opírala výlučně o klasickou frontální výuku

---

³² Saraswati. *English Language Teaching: Principles and Practice*. Chennai: Orient Longman Private Limited, 2005, s. 65.

³³ Mukalel, J. *Approaches to English Language Teaching*. New Delhi: Discovery Publishing House, 2007, s. 46.

gramatiky a o překlad z nebo do cizího jazyka. Ovšem zde je nutné také podotknout, že vzhledem k tomu, že se jedná o metodu zaměřující se na čtení a psaní, je při výuce právě těchto dvou schopností velmi praktická a zcela na místě. Je možné, že kdyby telekomunikační technologie a zahraniční cestování během moderní historie nezaznamenaly takový rozmach, nejspíše by účelem výuky cizích jazyků stále byla písemná kompetence a porozumění textu, a právě gramaticko-překladová metoda by se pravděpodobně stále uplatňovala při realizaci výuky.

Pokud se zaměříme na konkrétní původ gramaticko-překladové metody, zjistíme, že ten není zcela znám, avšak existuje několik různých teorií, které vysvětlují, proč vznikla. I přesto, že její vývoj byl nejspíše naprosto přirozený, tak je z její filosofie patrné, o jaké lingvistické principy se ve svém vývoji opírala. Jazyk byl především respektován ve své psané formě a pro studium mluveného jazyka zde nebylo místo. To psaná podoba jazyka byla prostředkem pro záznam extra-textuálních skutečností. Další teorie se odvíjí od poznatku, že lidé věřili v jakousi univerzální gramatiku, tedy v to, že každý jazyk disponuje stejnou základní strukturou a pravidly. Tato fakta bylo možné zkoumat právě pomocí dané metody, a osvojit si tak univerzálně aplikovatelná gramatická pravidla. Zásadní význam má teorie této metody, která se opírá o poznatek, že srovnání mateřského a druhého jazyka je možné právě při překladu, a předpokládá se, že právě tímto způsobem žák pochopí gramatické struktury v cizím jazyce. Samotná gramatická pravidla se vyučují pomocí kontrastivní metody.³⁴

V tomto typu didaktiky cizího jazyka měl překlad své místo již od počátečních stádií vyučování druhého jazyka. A je třeba říci, že zde překlad nefiguroval coby pouhá pomůcka k výuce, nýbrž právě na něm bylo celé učení vystavěno, a tak se objevoval ve všech fázích výuky. Přestože je pravda, že studenti, kteří byli vyučováni gramaticko-překladovou metodou, mají většinou vynikající psaný projev a gramatiku v druhém jazyce, na druhou stranu jejich mluvený projev a jeho zakořenění v mysli žáků bylo nedostatečné, i když je známo, že je pro správné pochopení a používání cizího jazyka právě ústní projev nezbytný. Dnes se vyučují především živé jazyky, a jako takové je nutné je prezentovat coby mluvené, a ne pouze jako písemný systém. Tato učební metoda rozhodně nevyžaduje od učitele

---

³⁴ Mukalel, J. Op. cit., s. 45.

takové nasazení jako jiné metody, jelikož při gramaticko-překladové výuce se od něj vyžaduje menší tvůrčí nebo inventivní úsilí. Zdrojem takového úsilí mají být totiž v tomto případě studenti, od kterých si to tato metoda přímo žádá. Je to nejen invence, která se od studentů požaduje, ale také zapojení paměti a s ním spojené strojové memorování slov nebo vět.³⁵ Avšak zde je nutné zmínit, že tento přístup rozhodně důvěrně nenapodobuje přirozené učení jazyka, při kterém se každé dítě učí v průběhu času pomocí náslechu, imitace a procvičování.

V komparaci s tímto vývojem a také s modernějšími metodami výuky je třeba gramaticko-překladové metodě vytknout nedostatek systematičnosti, co se týče osvojování slovní zásoby cizího jazyka. Při správném a přirozeném přístupu k vyučování se totiž žáci setkávají s novými slovíčky postupně, a to podle četnosti jejich používání a podle jejich obecnosti/konkrétnosti. To znamená, že nejprve se naučí slova obecnější a ta častěji používaná a až poté přechází ke slovům konkrétnějším a méně často používaným. Takovým přirozeným vývojem by bylo například: *zvíře – pes – štěně*, kde se žák nejprve seznámí s hyperonymem obou následujících konkrétnějších slov ze stejného sémantického pole, a až po zvládnutí slova *zvíře* se učí slovo *pes* a až po něm přichází na řadu slovo *štěně*, jehož význam je evidentně značně restriktivní v porovnání s prvním naučeným slovem. Na tomto principu osvojování slovní zásoby pracují moderní vyučovací metody. S tímto postupem se ale bohužel v gramaticko-překladové metodě nedá zcela počítat, jelikož je v jejím případě vše závislé na ukázkových (překladových) textech a cvičeních, ve kterých se žáci setkávají s nejrůznějšími slovy z různých sémantických polí, i s těmi méně všedními výrazy anebo s těmi konkrétními. Vše je uzpůsobeno výchozímu textu a podle něj se vyučovaná slovní zásoba také odvíjí.

Jaké techniky a postupy byly uplatňovány v běžné hodině gramaticko-překladové metody? Přestože nejsilnějšími komponentami výuky bylo psaní a četba, je třeba říci, že četba se rozhodně netěšila veliké pozornosti a nebyla trénována nijak důsledně ani systematicky, jednalo se spíše jen o doplněk práce s textem – překladem a nikoli o rozvíjení čtenářské kompetence. Kromě samotného překládání byly dále do vyučování zařazeny také nejrůznější lingvistické rozbory jako například: syntaktická analýza, písemné otázky a odpovědi k textu nebo diktát. Učitel postupoval během

---

³⁵ Mukalel, Op. cit., s. 55.

své hodiny od zadání tématu a vysvětlení úkolu k překladu, přes výše zmíněné lingvistické analýzy, k přeložení nových (neznámých slov) a nakonec k otázkám a odpovědím k porozumění textu.

Co se týče poslechových cvičení, světlym okamžikem, který sloužil k prohlubování právě poslechové kompetence vyučovaného jazyka, byla chvíle určená pro diktát, který je schopen zprostředkovat studentům alespoň nějakou možnost odposlouchat jazyk, se kterým se většinu času setkávají pouze v psané formě. Co se dále produktivních schopností týče, prvními segmenty, které se v mluveném projevu primárně vyučují, jsou písmena (čili abeceda). A to jak jejich fonetická, tak i grafická stránka. Teprve až po ovládnutí abecedy v druhém jazyce bylo možno přestoupit k dalšímu kroku výuky, což spočívalo v následném hláskování každého slova. Jakmile se zvládla dvě předchozí stádia, pak mohlo být nové slovo konečně vysloveno celé.³⁶ Také tento postup se zjevně vzpírá přirozenému procesu osvojování jazyka.

Vzhledem k povaze celé gramaticko-překladové metody a hláskovacímu postupu u výuky nových slovíček není divu, že si studenti v mysli dlouho drží pouze obraz psané formy slov a následně pak i hlásek, což pro ně ve vyučování ovšem vytváří určitou bariéru. Tato bariéra jim poté ztěžuje plynulé učení slov a vět se správnou výslovností a intonací, a hlavně bez fixace na psanou podobu těchto slov (vět). Pro ilustraci uveďme příklad amerických Indiánů, jejichž neúspěchy v mluvené produkci angličtiny spočívaly právě v soustředění se na grafickou podobu písmen, slov a vět.³⁷ Tento problém se ve výuce tedy odbourává pomocí trénování poslechu a také mluvené produkce, což ovšem není případ gramaticko-překladové metody.

Na závěr je však nutné zdůraznit, že lidé, kteří byli pod gramaticko-překladovou metodou vzděláváni, jsou skvěle trénováni v psaní a mají tudíž také úhledný rukopis. Tito bývalí studenti jsou dále vybaveni i perfektním pravopisem a širokým přehledem o gramatice cizího jazyka. Mimo to mají stejně tak důkladný přehled o gramatice svého mateřského jazyka, který jim byl během jejich vzdělávání cenným pomocníkem při překladech. Tato znalost je, jak již víme, nepostradatelnou součástí úspěšné překladatelské práce, a je třeba zmínit, že současní studenti cizích

---

³⁶ Mukalel, J. Op. cit., s. 51.

³⁷ Mukalel, J. Op. cit., s. 52.

jazyků mají leckdy hluboké neznalosti a nedostatky ve svém rodném jazyce, což později také ovlivňuje jejich další vzdělávání (např. vysokoškolské) v jazycích cizích. V porovnání s výsledky, kterých dosahují dnešní učební metody, je třeba uznat, že všechny výše zmíněné kvality, které vykazují absolventi gramaticko-překladové metody, současným žákům většinou scházejí.

V dnešní době existuje pro studenty široká škála výběru mimoškolních aktivit, které se vztahují k výuce cizích jazyků. V podstatě si pak mohou vybírat mezi zdokonalováním mluveného a psaného jazyka, a z drtivé většiny se rozhodují pro ten mluvený. Jako příklad uveďme nejrůznější soukromé hodiny, doučování, jazykové školy zaměřující se mimo jiné na hodiny konverzační nebo rodilé mluvčí... Ve všech těchto případech nacházíme v poptávce i nabídce často společného jmenovatele, kterým je konverzace v cizím jazyce. Jelikož se potřeby výuky odvíjejí od potřeb v reálném životě, tak se není možné divit tomu, že jen málo lidí si uvědomuje své nedostatky v psaném projevu a snaží se je vylepšit. Na druhou stranu existuje mnoho těch, kteří jsou si vědomi své neschopnosti (studu apod.) v cizím jazyce komunikovat orálně. Navíc s moderní dobou a moderními prostředky pro komunikaci (mobilní telefony, internetové telefony online atd.) nastal paralelně boom ve snaze o co nejdokonalejší ústní projev.

Tuto situaci popisuje ve svém díle M. Saville-Troike obdobně, tvrdí totiž, že: "Písemná kompetence a četba jsou v některých interpersonálních situacích vyžadovány, nicméně ústní projev a poslech budou mnohem pravděpodobněji hrát dominantní roli v mezilidské komunikační produkci a interpretaci."³⁸ Tyto změny v každodenní mezilidské komunikaci se promítají samozřejmě do vzdělávání stejně tak, jako tomu bylo v minulosti. Vývoj vzdělávacích metod směrem ke komunikativnímu přístupu je tedy oprávněný a přirozený. Tento trend s sebou zároveň přináší další rozměr, a tím jsou čím dál vyšší nároky na učitele, kteří oproti kantorům gramaticko-překladové metody musí být dnes činorodější, kreativnější, univerzálnější a musí nalézat neustále množství nových podnětů a motivací k výuce.

---

³⁸ Saville-Troike M. *Introducing Second Language Acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 144. Překlad vlastní: „*Writing and reading activities are required in some interpersonal situations, but speaking and listening are much more likely to play dominant roles in interpersonal production and interpretation.*“

Možné využití překladu ve výuce dnes

Překlad je v moderní výuce stále běžně využíván, a to v mnoha svých podobách. Období, kdy na něj bylo nahlíženo jako na součást odsuzované, neinovativní a zastaralé gramaticko-překladové metody je již dnes také minulostí. Pedagogové a lingvisté dnešní doby vidí v překladu hlavně jeho pozitivní přínos a užitečné vlastnosti využitelné právě ve výuce cizích jazyků.

Překlad by se mohl stát jedním z efektivních nástrojů výuky cizího jazyka, jehož vlivem se zároveň formují a doplňují také znalosti z mateřského jazyka. Dalo by se říci, že tyto dva jazyky poté pracují ruku v ruce k dosažení úspěšného ovládnutí jak prvního tak i druhého kódu. Vzhledem k tomu, že překlad umožňuje komunikaci z ale také do cizího jazyka, jeví se jako ideální prostředek k jeho osvojení, stejně jako výukový prostředek k plynulému vyjadřování (písemně i ústně) v tomto jazyce. Podobně jako v případě kompetencí, které musí překladatel naplňovat, tak i v překladových cvičeních určených pro studenty se skrývají nejen lingvistické znalosti, které si tímto mohou osvojit, ale také ty významové, kulturní či pragmatické. Žák se tedy na malý okamžik stává překladatelem a snaží se za pomoci textu a úkolu rozvinout své jazykové dovednosti. Takovýto překlad bývá někdy označován za pátou osvojenou dovednost v cizím jazyce (vedle čtení, psaní, ústního projevu a poslechu). Jakmile je překlad používán pro pedagogické účely, je možné jej pak nazývat *pedagogickým překladem*.³⁹

Veškeré didaktické metody byly ve svých počátcích vždy inovativní, jelikož nabízely propojení výuky nejen cizích jazyků, ale také mateřského jazyka či přírodopisu s novými faktory (médií), které do té doby nemohly být využity. Nejstarší metodou, jak již bylo řečeno v kapitole o historii překladu, je práce s textem. A to proto, že právě psaný text je nejstarším médiem, kterého mohlo být k takovému účelu využito. S postupným vývojem technologií se rozvíjely mimo jiné také vyučovací metody a postupy, a to tak, aby mohly veškerých výhod (i nevýhod) nových objevů využívat pro své cíle. Vzpomeňme například didaktické metody J. A. Komenského, jež aplikoval ve svých učebnicích, které jako první přinesly do vyučování obrazy a odpovídaly tak na požadavku názornosti výuky. Toto ve své

---

³⁹ Leonardi, V. Op. cit., s. 81.

době nové médium (obrázky) upoutávalo pohled, a tím také pozornost studentů k vyučovanému předmětu. Zároveň reagovalo na potřeby obrazové paměti, čímž většímu počtu žáků napomáhalo k zapamatování většího objemu poznatků. Modernímu pojetí práce s textem (překladem) a jeho provázaností s novými typy médií bude věnována tato kapitola. Na následujících stranách představíme několik způsobů, jak je možné překlad zapojit do výuky cizího jazyka, v tomto případě budou uvedeny příklady pro francouzský jazyk. Bude se jednat o překlad v projevu učitele, o využití překladu při práci s textem, o testování pomocí překladu a také o další aktivity, které překlad zahrnují.

Překlad v projevu učitele

Mezi trendy současných didaktických metod patří mimo jiné také to, aby maximální míra projevu učitele probíhala ve vyučovaném jazyce. Komunikativní přístup k výuce cizího jazyka momentálně převládá, a mnoho místa pro překlad v ní nenacházíme. Zatímco dříve bylo běžné vyučovat cizí jazyky pomocí mateřského jazyka a do cílového jazyka v mluveném projevu přecházet jen výjimečně, dnes je tomu naopak, a dalo by se říci, že rodný jazyk je v hodinách přímo nechtěný, ať již ze strany učitele či studentů. V dobách gramaticko-překladové metody byli žáci ústně zkoušeni ze znalosti slovíček, a to právě pomocí překladu z češtiny do druhého jazyka. Podobně byl překlad využíván také při diktátech, které byly diktovány nejen v cílovém jazyce a měly do něj být stejně tak i zapisovány, ale byly rovněž předkládány studentům v mateřštině a ti pak museli diktovaný text rovnou překládat. Učitel stejně jako žák byli oba ve výuce plně závislí na využití překladu a mateřského jazyka. Tento trend vymizel, jelikož začal být chápán jako vysoce nevhodný pro komunikativní účely, nicméně některé jeho části se v praxi osvědčují jako stále efektivní.

Jako příklad učitelského využití překladu je možné uvést momenty, ve kterých student nezná význam daného cizího slova a potřebuje jeho překlad (vysvětlení). Dnes již téměř není možné setkat se s učitelem, který by takové slovo třídě ihned přeložil do mateřštiny. Dnes se taková situace obvykle řeší opisováním, vysvětlením, poskytnutím synonyma, antonyma požadovaného slova. Učitel se tak

všemi možnými způsoby (např. i kresbou na tabuli nebo gesty) snaží studentovi slovo raději opsat nežli využít možnosti přímého překladu. Všechna vysvětlení jsou poskytnuta vždy pouze ve vyučovaném jazyce, což koresponduje s filosofií dnešních didaktických metod. Přestože je velmi vhodné, aby byli žáci s cílovým jazykem konfrontováni co nejvíce, aby byli nuceni v tomto jazyce přemýšlet a zvykli si na něj, úplné vynechání překladu v podobných situacích není nejvhodnějším řešením. Je důležité, aby si žáci zafixovali správný, adekvátní význam v daném kontextu. Překlad by do takové výuky měl být zahrnut.

Pro ilustraci uveďme příklad vysvětlování části nové slovní zásoby, v němž se učitel pokouší opsat abstraktní slovo: *la liaison*. Výpověď učitele pak může být následující: *Il s'agit d'un rapport entre deux personnages*. V tomto případě však žáci nemusí stejně tak znát slovíčko *rapport*. A i když je znát budou tak nemohou vědět, jestli popisované slovo v češtině znamená *vztah*, *důvěru* nebo například *přátelství*. Dalším zvoleným způsobem vysvětlení by také mohlo být následující: *C'est par exemple une liaison amoureuse*. Tento způsob pomocí uvedení příkladu a navíc opakování nového slova je ten nejméně vhodný a nesprávný. Ovšem ani při detailním a přesném vysvětlení, které bude budit dojem srozumitelnosti, nemusí snaha učitele padnout na úrodnou půdu.

Jednou z nevýhod vysvětlování významů slov v cizím jazyce je fakt, že učitel nemá jistotu, zdali celá třída nebo pouze jeden žák smysl slova pochopili. Bez přesného překladu vzniká možnost, že každý student si byl schopen pod opisem představit něco jiného a v duchu takovému slovu pak přiřadil nesprávný ekvivalent v mateřštině. Možným a majoritně využívaným řešením je pak pro studenty použití slovníku (ať doma po výuce či přímo v hodině ve škole). Žáci totiž mohou mít pochybnosti o správnosti svého pochopení daného slova, a tak si často podobná slova, i když vysvětlená učitelem, označí a zpětně je pak vyhledávají ve slovníčích. Z hlediska osvojování si práce se slovníkem je tento postup vítaný, nicméně vzhledem k tomu, že ne všichni žáci takto postupují a cílem učitelského výkladu bylo obeznámit žáky s novým slovem, nemůžeme takovou metodu chápat jako produktivní. Je také možné, že jakmile žáci svého učitele dobře znají, tak se jen zřídka zeptají na význam některých neznámých slov, jelikož vědí, že bude následovat zdoluhavé vysvětlování či stručné uvedení synonyma, které všem žákům nemusí být stejně tak známé. Takoví studenti pak rovnou přecházejí k práci se slovníkem, ptají

se spolusedících a spolužáků na překlad slova nebo dokonce neudělají pro vyhledání českého ekvivalentu nic. Ve většině případů se žáci také domnívají, že význam pochopili správně, ovšem tento fakt učitel zjistí nejčastěji až během testování nebo jej nemusí zjistit vůbec. Řešení vynecháním překladu a jeho nahrazení vysvětlováním je ze strany učitele mnohdy časově relativně náročné a ze strany studentů může být zmatečné a nejasné. Je pravdou, že je třeba využít každou možnost, kdy může učitel na žáky mluvit v cizím jazyce, ovšem v podobném případě jako je tento, je úsilí učitele často kontraproduktivní.

Cílem osvojování si nových slovíček je jejich znalost, což v sobě zahrnuje jejich rozpoznání, pochopení významu, schopnost použití a jejich správnou výslovnost i pravopis. Současný preferovaný způsob vysvětlování cizích slov v cizím jazyce, který komunikativní metoda stále nejčastěji využívá, s sebou přináší mnohem vyšší riziko nepochopení významu slova a neschopnosti jeho využití. Tyto dva faktory jsou velice důležité pro další užívání konkrétního slova v komunikaci. V tomto případě (popsané výše) by tedy žák dané nové slovo fakticky neznal. Řešení takových situací ve výuce přitom existuje a funguje; je to překlad. Jakmile je totiž slovo jednou přeloženo do jazyka, kterému všichni žáci ve třídě rozumí, pak má učitel jistotu, že všichni tímto způsobem slovo poznali a budou ho i dále znát, čili ho budou schopni i správně používat. Učitel pak přesně ví, co může od žáků požadovat a očekávat, například v testu, ve kterém by jim zmíněné slovo dal přeložit z mateřštiny do cílového jazyka. Při tomto obráceném postupu se totiž použití překladu pro výuku namísto vysvětlování a opisování studentům i učiteli vyplatí.

Schopnost rozpoznat cizí slovo a mít zhruba představu o tom, co znamená, může být v každodenním životě a ústní komunikaci v cizím jazyce dostačující. Nicméně má-li být člověk schopen cizí slovo aktivně využívat, tedy nejen při porozumění, je třeba více, je třeba přesného ekvivalentu v prvním jazyce. Když student disponuje výrazem v mateřštině i cizím jazyce, dokáže s ním pak pracovat z jednoho jazyka do druhého a naopak bez zaváhání a chyb. Je schopen stejně tak dobře pracovat i s polysémními výrazy.

Učitel může překlad využít také pro nejrůznější aktivity, které vhodně zapojí do chodu hodiny, například na začátek hodiny jako zahřívací aktivitu. Dobrým příkladem takového cvičení by byla například hra, která začíná hned po zahájení vyučování (po zvonění), když žáci ještě stojí u svých lavic. V jiném případě je

možné studenty instruovat k tomu, aby si stoupli. Princip aktivity spočívá v tom, že učitel říká postupně slova (ve svém či cizím jazyce) a žáci je musí překládat, a to tak, že zvednou ruku, jakmile znají správný překlad slova. Poté učitel žáka vyvolá, a pokud slovo přeložil správně, může si sednout. Podobně hra pokračuje do té doby, než se všichni žáci posadí. Slova procvičovaná tímto způsobem jsou většinou ta, které byla vyučována předešlou hodinu, a žáci mají tak možnost si je zopakovat a zároveň tak poskytují učiteli zpětnou vazbu. V rámci používaných didaktických metod je tato aktivita propojena také s metodami, které využívají při výuce fyzický pohyb. Jedná se tedy o netradiční zahájení hodiny i o aktivizující prvek s využitím překladu.

Využití překladu při práci s textem

Jednou ze základních dovedností, které si žáci při výuce jakéhokoli cizího jazyka postupně osvojují, je četba a s ní spojené porozumění psanému textu. Existují však dva druhy takového čtení; to, které má za cíl obecné porozumění hlavní informaci, kterou text přináší a tzv. čtení pro vyhledání podrobnosti. V prvním případě je třeba vždy důkladně přečíst celý zkoumaný úryvek a získat tak představu o hlavní myšlence textu. Typickým úkolem, který takovou četbu většinou doprovází, je zodpovězení základní otázky: *O čem text je?* V druhém případě (čtení pro vyhledání podrobnosti) ovšem čtenář cíleně vyhledává v textu jen konkrétní odpovědi na konkrétní otázky, většinou tak nemusí mít přehled o tom, co chce autor celým textem vyjádřit. Typickým příkladem otázky, která pro tento úkol může být použita, by byla například tato: *Kolik pomerančů hlavní hrdina koupil na trhu?* Přesto, že je možné v aktivitách zaměřených na četbu použít kombinaci těchto dvou metod nebo k nim další typy cvičení navíc ještě přidat, je také možné je zcela nahradit samotným překladovým cvičením. Překladový úkol přidělený k psanému textu je totiž vynikajícím prostředkem ke vzbuzení pozornosti studenta. Je také vhodným nástrojem, který dokáže zlepšit kvalitu četby. Textu totiž musí být vždy věnována nesmírná pozornost, pokud má být přeložen.

Tímto tedy docházíme k závěru, že již jedna samostatná součást překladatelské práce, podrobná četba, slouží jako efektivní výukový nástroj k

osvojování cizího jazyka. Aby mohl být úryvek adekvátně přeložen, musí být nejprve správně přečten, a to tedy znamená, že je i správně pochopen. Autor knihy *Textová analýza v překladu* (překlad vlastní), Ch. Nord ve svém díle uvádí následující tvrzení: "Většina autorů knih o teorii překladu se ztotožňuje s názorem, že před zahájením jakékoli překladatelské práce by měl překladatel srozumitelně analyzovat daný text, jelikož právě tato analýza se ukazuje jako jediná možnost ujistění se, že originální text byl zcela a správně pochopen."⁴⁰ Dále Ch. Nord hlouběji pracuje s otázkou textové analýzy zaměřené na překlad a nabízí další poznatky ohledně vztahu těchto dvou procesů a o jejich pozitivních dopadech na překladatelskou činnost; konkrétně píše: "Textová analýza zaměřená na překlad by neměla pouze poskytnout pocit porozumění a správné interpretace textu nebo vysvětlit jeho lingvistické a textuální struktury a jejich vztah vůči systému a normám originálního jazyka. Měla by být také základem pro každé jedno rozhodnutí, které musí v překladatelském procesu překladatel učinit."⁴¹ S předpokladem důkladné četby také pracuje zpravidla každá podrobnější práce s textem i ve školském prostředí; je jí například četba pro pochopení hlavní myšlenky textu, jak již bylo řečeno výše.

Samotný překlad v sobě ovšem zahrnuje mnohem více faktorů, které je třeba při práci brát v úvahu a poskytuje překladateli více možností vyjádření. Je podstatné, abychom si byli vědomi nejen významu textu, ale také jeho formy, jelikož i ta se spolu s ním stane předmětem překladatelské aktivity. Student bude muset přemýšlet o tom, co přeloží a jak. Bude pak nejspíše schopen i zodpovědět otázku *proč*, a to je při studiu jazyka velice důležité. Schopnost sebereflexe a kritického pohledu na vlastní tvorbu umožní studentovi (studentům) sledovat proces, kterými jeho myšlenky prošly během práce. Stejně tak mu důsledně poodhalí více možností, které měl na výběr a on (ona) si bude schopen odpovědět na otázku, proč použil/a právě vybranou variantu překladu. Při následné konfrontaci např. s dalšími žáky a jejich

---

⁴⁰ Nord, Ch. Op. cit., s. 1. Překlad vlastní: „*Most writers on translation theory agree that before embarking upon any translation the translator should analyse the text comprehensively, since this appears to be the only way of ensuring that the source text has been wholly and correctly understood.*“

⁴¹ Nord, Ch. Op. cit., s. 1. Překlad vlastní: „*Translation-oriented text analysis should not only ensure full comprehension and correct interpretation of the text or explain its linguistic and textual structures and their relationship with the system and norms of the source language. It should also provide a reliable foundation for each and every decision which the translator has to make in a particular translation process.*“

názory je možné, že žák sám uzná, že právě jeho překlad je nejvhodnější a proč nebo naopak, že jeho text by mohl být přesnější, čtivější apod. Je tedy patrné, že se tak žáci učí nejen porozumět a interpretovat text v cizím jazyce, ale také vyhledat co nejvhodnější prostředky k jeho vyjádření v mateřském jazyce, což obratnost a znalost obou jazyků vylepší a prohloubí. V překladových cvičeních, na rozdíl od jiných aktivit spojených se čtením, je nutné brát v úvahu nejen text samotný, ale také všechny extra-lingvistické skutečnosti, které se k jeho obsahu vztahují. Ve většině úkolů zaměřených na čtení se přítomnost extra-textuální složky vytrácí, mnohem zásadnější jsou v takových případech například uzavřené otázky k porozumění textu nebo vyhledávání přesných detailů v něm obsažených.

Překlad v roli výukové metody poskytuje také možnost srovnání dvou různých jazykových systémů, a tedy jejich gramatiky. Studenti pak mohou pomocí takového srovnání nalézt, pochopit a zapamatovat si odlišnosti stejně tak jako podobnosti těchto dvou systémů. K tomuto tématu se vyjadřuje V. Leonardí ve své knize následovně: "Kontrastivní perspektiva umožňuje žákům lépe docenit vliv a přenos mateřského jazyka do struktur jazyka druhého."⁴² Možnost srovnání dvou odlišných struktur a výrazů je ve výuce užitečný pomocník. Díky schopnosti auto-evaluace a sebereflexe si mohou studenti cizího jazyka uvědomovat návyky, které si do tohoto jazyka přenášejí ze svého prvního jazyka. Podobné uvědomění je nedocenitelné, jelikož s sebou přináší pro budoucí práci na vyučovaném jazyce jistou pohotovost.

Písemný materiál, který je dnes ve výuce využíván, má velmi bohaté a různorodé zdroje; může jím být jakýkoli psaný text od učebnice až po dílo klasické literatury, od textu uměle vytvořeného pro didaktické účely až po text autentický.

---

⁴² Leonardí V. Op. cit., s. 82. Překlad vlastní: „*Contrastive perspective can allow them (learners) to better evaluate L1 influence and transfer over L2 structures.*“

Překlad jako prostředek k testování

Jelikož každý učitel by měl vědět, co, jak a proč vyučuje, měl by stejně tak vědět co, jak a proč bude testovat. Zásadní otázkou pro naši problematiku využití překladu v testování je tedy otázka *jak*. Vedle překladových aktivit, které vedou k rozvíjení znalostí a dovedností v cizím jazyce, je překlad také užitečným nástrojem pro testování těchto kompetencí. Metody, které učitel využívá k výuce, by měl stejně tak zařadit mezi metody testovací a naopak. Tato zásada je velmi důležitá pro studenty, jelikož pro ně představuje pevný záchytný bod. Například pokud je žákům vysvětlována nová slovní zásoba v rámci trendů komunikativní metody (tedy opisováním v cizím jazyce), pak by ideální test znalostí takových slov měl obsahovat úkoly, které tyto techniky také zahrnují, jednalo by se třeba o následující typy pokynů: *vysvětli význam slova x, napiš synonymum ke slovu x, napiš antonymum ke slovu x, použij slovo x ve větě* a další. Předpokládá se, že podobné úkoly studenti již v hodinách prováděli a odpovědi jsou pro ně tudíž zvládnutelné. Toto by samozřejmě mělo platit o každé výuce a o každém testování. V případě, že byli žáci vyučování pomocí překladu, dá se od učitele očekávat test, který bude obsahovat překladová cvičení. Nejčastěji by se v takových případech jednalo o úkoly jako například: *přelož slovo, přelož větu*. Nehledě na to, jaká metoda výuky cizího jazyka je nejefektivnější, tak zásada správného testování se skrývá právě v tom, že druh testovacích úloh bude odpovídat použitým metodám v hodinách.

Překlad je navíc metodou velice efektivní a hlavně velmi dobře kontrolovatelnou a hodnotitelnou pro učitele. Jedná se o značně exaktnější způsob kontroly dosažených znalostí, nežli je to mu v případě vysvětlování či použití synonym/antonym. Nejen na úrovni slov, ale také na úrovni vět či celých textů je možné využít překlad coby testovací metodu. Jednoznačně nejvyužívanějšími způsoby ověření schopností žáka porozumět textu jsou otevřené, ale také uzavřené otázky. Uzavřené otázky s sebou samozřejmě přinášejí větší riziko toho, že žák skutečně neví, ale pouze si správnou odpověď tipnul. Nicméně společně s otevřenými otázkami jsou stále velice dobrým ukazatelem porozumění textu. Na druhou stranu je ale také možné použít ke stejným účelům překlad, který nejen že prokáže schopnost textu porozumět, ale také zřetelně ověří lingvistické a pragmatické schopnosti.

Mezi relativně nepopulární metody výuky cizích (i mateřských) jazyků patří diktát (tedy transpozice akustického vnímání do grafické podoby). Většinou se tato metoda používá právě k testování porozumění, k ověření znalostí, dovedností a zhodnocení individuálních posunů ve výkonu jednotlivých žáků. Nejčastěji užívaným typem diktátu je diktát, který je nadiktován v cizím jazyce a má být pouze přepsán do stejného jazyka. Účel takového postupu spočívá ve schopnosti studentů spojit si správně fonetickou podobu jazyka s podobou psanou. Ačkoli je diktát vždy diktován alespoň jedenkrát celý, aby žáci pochopili smysl textu, tak studentům ne vždy jde o zachycení tohoto významu, nýbrž o co nejrychlejší a nejúplnější zachycení diktovaných slov, ať již znamenají cokoli. Tato metoda perfektně podporuje rozvíjení poslechových kompetencí a je tak cenným přínosem do hodin cizího jazyka. Překladový diktát byl sice používán mnohem častěji v dobách, kdy se vyučovalo pomocí gramaticko-překladové metody, nicméně není zcela opominut ani v dnešní době. Zaměření a cíl tohoto typu cvičení je soustředěn na porozumění diktovaného a jeho co nejvěrnější nápodobě v mateřském jazyce. Provádět tento úkol je možné v obou směrech, z a stejně tak do mateřského jazyka. Jelikož je podobná úloha o něco těžší než diktát diktovaný již v cílovém jazyce převedený jen do psané formy, pak je vhodné, aby byla o to pečlivěji volena obtížnost a komplexnost daného textu. Stejně jako u veškerých metod a cvičení, které učitel používá, platí i zde zásada, že tato metoda musí být uzpůsobena studentovi (to znamená: jeho jazykové úrovni, věku a třeba také zálibám apod.).

Další možné aktivity zaměřené na překlad

Pro výuku cizího jazyka za pomoci překladu je možné využít nepřeberných možností, se kterými se často setkáváme i během všedního života. Jedním z takových nabízených pomocníků jsou například dvojjazyčné verze knih, které čtenáři poskytují nejen originální text, ale také překlad, a to dokonce v několika variantách obtížnosti. Podobná četba je velice efektivním nástrojem podpory osvojení si druhého jazyka. Čtenář je vystaven materiálu, který je možno porovnávat a zároveň usnadňuje práci při čtení samotného originálu, jelikož je v jakékoli chvíli možné se pouze podívat na druhou polovinu stránky, kde se dá ihned spatřit překlad například problémového

slova (které čtenář do té doby neznal). Poskytnuté srovnání tedy podporuje studentovy znalosti a dovednosti na úrovni slovní až po úroveň textuální. Tato četba rozšiřuje obzory nejen svým obsahem a vyjadřováním, ale také možnostmi komparace a prezentací vyjadřovacích prostředků v cizím jazyce.

Využití širokého spektra možností, které přinášejí média, vede pozornost studentů jazyků mimo jiné také ke hraným filmům. I přes dabing, který je v České Republice na velice vysoké úrovni, se pozornost mladších i starších žáků a adolescentů zaměřuje většinou na filmy s originálním zněním. Evoluce ve vývoji filmových efektů a na druhé straně bohatá produkce zahraničního filmu vedly k tomu, že mladí lidé raději shlédnou snímky s původním ozvučením, a většinou tedy také s titulky. Právě tyto filmové titulky se řídí překladatelskými pravidly a tvoří součást širokého spektra překladů, které lidé vytvářejí. Z hlediska didaktiky cizích jazyků je jediné pozitivní, když si žáci ve svých volných chvílích pouštějí filmy s titulky nebo se na ně chodí podívat do kin. Tento způsob práce na poslechových kompetencích je vynikající. Pro případ potřeby jsou zde přítomny titulky, které mohou rychle pomoci při neporozumění. Nicméně sledování filmů s originálním zvukem a s přeloženými titulky je velmi prospěšné i lidem, kteří samotný cizí jazyk téměř neovládají. Díky fonetické podobě si alespoň vytrénují poslech, a jejich sluch je pak k danému jazyku citlivější. Díky překladu ovšem chápou pointu a celý obsah toho, co kdo ve filmu říká. Titulky, které překlad neobsahují – titulky v jazyce, kterým je film namluven, se využívají mnohem více při hodinách cizích jazyků ve škole. V tomto případě se jedná o zapojení transferu mezi psanou a mluvenou formou jazyka, která je zásadní hlavně například ve francouzštině, kde korespondence mezi fonetickou a psanou podobou není vždy evidentní.

V tomto výčtu poslední volnočasovou aktivitou, kterou mají zejména menší děti rády a která by se neobešla bez překladu, jsou vícejazyčné hry. Oblíbenou a finančně nenáročnou formou výuky cizích slovíček je například dvojjazyčné pexeso, které nejen že formuje paměť jedince, ale také s sebou vždy přináší další přidanou hodnotu. Mezi pexesy existují taková, kde jsou párována zvířata, vlajky, dopravní značky, ale také slova nebo dokonce slova písně s notami. Poslední dvě zmíněné kategorie jsou samozřejmě pro děti složitější, nicméně patří mezi efektivní metody nejen trénování paměti, ale také výuky. Existují celé sady pexes pro různé jazyky (angličtina, němčina, španělština, francouzština, ruština atd.), které dále dělí

jednotlivé sady her podle tematických celků (sémantických polí). Podobné hry jsou očíslovány tak, aby následovaly logicky po sobě stejně, jako je tomu ve výuce cizího jazyka ve škole. Prvním pexesem je tedy abeceda, v níž je písmeno vždy exemplifikováno slovem na toto písmeno začínající, druhým pexesem jsou často členové rodiny a posledním pexesem v dlouhé řadě je pak například téma cestování. Každá dvojice v takovém pexesu obsahuje většinou stejný obrázek a dále má jedna karta pojmenování dané věci napsáno česky a druhá karta v cizím jazyce (např. v angličtině). Tato karta často obsahuje také fonetický přepis cizího slova nebo také člen. Rodiče tedy mají možnost své děti pomocí těchto pomůcek – her naučit příjemnou metodou (s pomocí překladu) nová slova a dále je trénovat, jelikož hry děti baví více než výuka. Tato forma využití překladu je tak velice užitečným a zábavným pomocníkem i pro ty nejmenší děti.

Závěr

Prezentovaná diplomová práce je shrnutím několika úhlů pohledu, kterými je možné na překlad, překladatelskou práci a na překladatele nahlížet. Tato zaměření byla vybrána autorkou práce záměrně vzhledem k jejímu studijnímu a profesnímu vyhranění, které je charakteristické svými jazykovými a didaktickými prvky. Hlavními dvěma kategoriemi, do kterých bylo bližší zkoumání překladu dále rozděleno, byla část lingvistická a poté pak část didaktická. Každá z obsažených součástí textu měla svůj dílčí cíl. Cílem celé práce ovšem bylo popsání překladu z hlediska lingvistického, praktického a didaktického. Vzhledem k šíři tohoto tématu však pro jednotlivé oblasti zkoumání byly vybrány jen některé konkrétní lingvistické a didaktické otázky.

V jazykové části byla pozornost obrácena k teoretickým poznatkům v oblasti historie a původu překladu. Čtenáři byla poskytnuta základní představa o zásadních úkolech překladu jako textu, ale také jako činnosti; zároveň s těmito elementy byly také přiblíženy klíčové kompetence překladatelů. Zásadními oblastmi zkoumání těchto schopností a dovedností byly ty, které se dotýkaly lingvistiky a jednotlivých jazykovědných disciplín. Překladatelská činnost tak byla prezentována ve světle některých uznávaných lingvistických teorií několika předních autorů. Rozbor jazykovědných poznatků, které se odrážejí v překladatelské práci, byl následně doplněn o obsáhlou studii většiny překladatelských postupů, která mimo jiné poskytla celé práci praktický a analytický pohled na překladatelskou činnost. Tato část plní svůj cíl, kterým je obeznámení čtenáře s problematikou překladatelských postupů, s jejich základním představením a poskytnutím lingvistické a překladové analýzy několika vhodných příkladů k těmto postupům.

Kapitoly, které se soustřeďují na didaktický pohled na překlad, navazují na překladatelské postupy a uzavírají celou tuto práci. Úvodním vstupem do problematiky výuky cizích jazyků za pomoci překladových cvičení je první kapitola této části, která se věnuje historii a vývoji použití překladu ve vyučování. Klíčové postavení v této kapitole má tudíž část o gramaticko-překladové metodě, která je popsána a exemplifikována. V celé didaktické části tohoto díla probíhá místy přerušovaná komparace nejvyužívanější metody pro výuku cizích jazyků v dnešní době – komunikativního přístupu - s metodou gramaticko-překladovou. Samotný

překlad z těchto srovnání vychází stále jako efektivní způsob a v některých učebních situacích dokonce figuruje coby způsob nejvhodnější, například při výkladu nové slovní zásoby. Cílem didaktické části práce tak bylo zprostředkování pozitivních zkušeností z využití překladu při výuce a shrnutí základních poznatků potřebných pro získání přehledu v aktuální situaci překladu v jazykových hodinách i mimo ně.

Dílčí cíle každé části práce byly splněny a stejně tak cíl celé práce, který bude pravděpodobně náležitě oceněn až čtenářem, překladatelem, učitelem, studentem nebo jazykovědcem, který by tímto pomohl naplnit další cíl této práce a tím je její praktická využitelnost v daných oborech.

Résumé

Ce travail se concentre sur les questions de la traduction littéraire. Son but a été de présenter des outils et des théories linguistiques qui se reflètent dans le travail d'un traducteur et donc dans la traduction en général. Au total, il y a sept chapitres et dix-sept sous-chapitres. Dans ces sept chapitres on peut observer des informations générales et des exemples pratiques qui pourraient servir aux lecteurs intéressés par la théorie ou la pratique de la traduction.

Cet ouvrage s'oriente non seulement vers la traduction d'un point de vue linguistique mais aussi d'un point de vue didactique. La partie pratique est divisée en deux parties et elle est dédiée aux procédés de traduction et à la recherche de la pratique et à l'usage de la traduction dans l'enseignement des langues étrangères (ou la partie didactique) qui a été ajoutée comme la dernière partie avant la fin de l'ouvrage complet.

Le premier chapitre traite l'histoire de traduction qui est conçu comme une brève récapitulation des commencement de la traduction. Plus précisément, on y trouve des données sur l'histoire des premières ou des plus importantes traductions de la Bible qui ont été le sujet de nombreuses recherches. Évidemment, on y mentionne même des traductions de la Bible dans la langue tchèque. Successivement, l'auteur de ce travail se tourne vers la traduction d'aujourd'hui et exprime des raisons pourquoi le travail de traducteur est tellement important de nos jours. Son importance dans le monde qui est ainsi multilingue et cosmopolite est enfin stressée par ce travail. Ensuite, le travail décrit des connaissances linguistiques qui entrent dans le travail du traducteur et il fallait les présenter suffisamment dans le chapitre « La personne du traducteur et ses compétences linguistiques ». Le chapitre mentionné en haut présente par exemple les questions de la cohésion d'un texte, de la sémiotique, des acquis pragmatiques et d'autres éléments qui font partie de travail du traducteur qui doit estimer les faits linguistique du texte original qui doivent se refléter également dans la traduction. Il y a aussi des connaissances extra-linguistiques qui devaient être mentionnées dans tel ouvrage. Il faut dire qu'un texte peut être traduit quand il y a des liens culturels, sociaux, historiques et anthropologiques entre les deux

nations et leurs langues.⁴³ Dans le travail de traducteur il faut toujours chercher et comprendre les sens qui lui sont présentés par le livre original et trouver leurs réexpressions adéquates et authentiques. Ce processus est intégré dans le chapitre dédié à la problématique de l'équivalence qui est logiquement suivi par la partie partiellement théorique mais principalement pratique: *les procédés de la traduction*.

Ce chapitre présente des procédés de la traduction dans treize sous-chapitres différents. Dans chaque chapitre on s'est familiarisé avec un de ces procédés. L'introduction de chaque chapitre se concentre sur la description simple est claire qui pourrait servir aux étudiants de la traduction ou aux gens qui s'intéressent à la traduction. Pour l'explication on a décidé d'ajouter les phrases-exemples avec un commentaire pour chaque phrase. On a rassemblé environ soixante-dix exemples de phrases françaises qui n'étaient pas toujours simples à classer. On peut constater qu'il y avait des procédés de traduction qui n'ont pas été employés dans cette oeuvre. Il ne s'agit pas donc d'une énumération exhaustive. Aussi il faut dire que les procédés de la traduction qui ont été prévus d'être employés ici ont été vraiment utilisés.

Les procédés de la traduction sont couramment utilisés par les traducteurs du monde entier. L'auteur de ce mémoire de maîtrise s'est concentré sur les procédés de la traduction possibles dans la traduction de la langue française dans la langue tchèque (sa langue maternelle). Il y avait des procédés qui pourraient être employés plus souvent que les autres. À l'aide de ce travail on a constaté que la fréquence de ces procédés dépend de la subjectivité et de la créativité personnelle de l'auteur de la traduction. La traduction d'un texte est alors une création subjective. La traduction en générale n'est pas un travail exacte et défini une fois pour toutes. La méthode de la traduction est aussi dépendante de la créativité, de la capacité de traduire et donc elle est aussi dépendante des connaissances de la langue française, tchèque et de la personnalité du traducteur.

Celui qui traduit doit penser encore à un facteur important et absolument indispensable. C'est le style individuel de l'auteur. Il est vraiment important d'étudier le style d'écriture d'un auteur avant de traduire le texte convenablement. Alors il faut parler aussi du style de Patrick de Funès et d'Olivier de Funès, qui ont

---

⁴³ Popovič, A. Op. Cit., s. 174.

écrit le livre de souvenirs sur leur père, Louis de Funès: *Louis de Funès, Ne parlez pas trop de moi, les enfants!*. Patrick, le fils âgé, et l'auteur principal du texte utilisait le style narratif. Il décrivait des situations et des personnages comme dans un conte de fées ou comme dans un roman. Son frère Olivier a récapitulé par ses mots chaque chapitre écrit par Patrick. Olivier était bref et évidemment il n'était pas inspirateur de l'écriture du livre. En traduisant, on avait donc besoin d'utiliser quelques termes et mots littéraires qui seraient employés dans les belles lettres plutôt que dans une biographie factuelle. Le travail du traducteur dépend de sa considération de ce qu'il juge approprié.

Le mémoire de maîtrise est terminé par la partie qui traite de l'usage pratique de la traduction dans l'enseignement des langues étrangères aujourd'hui. Cette problématique est intéressante, car les enseignants de nos jours n'utilisent pas souvent la traduction dans leurs leçons. Dans la chapitre « La méthodologie grammaire-traduction » on parle de l'histoire de cette méthode qui a été pratiquée dans le passé. On y donne une brève histoire et caractéristique de cette méthode qui est un très bon instrument de maîtrise des langues étrangères. Elle aide des étudiants à écrire, lire et traduire correctement dans la langue enseignée. Ces savoir-faires sont essentiels pour le bon usage de la langue et donc il faut aussi penser aux utilisations possibles de cette méthode dans l'enseignement moderne qui est de nos jours dominé par l'approche communicative. Cela est la raison pour laquelle le chapitre suivant se concentre sur les possibilités d'introduire la traduction dans l'enseignement. Cette partie transmet l'aspect didactique de la problématique. Il s'agit d'une description de la situation actuelle de l'usage de la traduction dans les cours des langues étrangères d'aujourd'hui. Des avantages de la traduction et des exemples pratiques sont présentés dans les sous-chapitres qui parlent de la traduction utilisée par l'enseignant, de son utilisation pour le travail avec le texte, de la traduction comme méthode d'interrogation etc. La possibilité de plusieurs emplois imaginables est soulignée dans la dernière partie de ce mémoire de maîtrise.

Le mémoire avait comme objectif de présenter la problématique des connaissances linguistiques qui se projettent dans le travail des traducteurs et puis d'explorer la situation de l'apport didactique de la traduction aux cours des langues étrangères. Cet ouvrage peut être appréciée par des gens qui commencent à traduire,

par des enseignants qui peuvent s'inspirer ici et employer la traduction plus souvent dans leurs cours ou par des étudiants eux-mêmes. L'auteur décrit, exemplifie et propage la traduction. Il s'agit donc d'un mémoire de maîtrise qui répond brièvement à la majorité des questions que les lecteurs pourraient se poser.

Bibliografie

- Anderman, G. and Rogers, M. *Words, Words, Words: The Translator and the Language Learner*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd, 1996. ISBN 1-85359331-1.
- Baker, M. *In Other Words: A Coursebook of Translation*. Routledge: Taylor and Francis, 2011. ISBN 978-041546754-4.
- Borrel, J. et Laetitia Novelli. *Français-orthographe/grammaire, 3e brevet*. Baumeles-Dames: Bordas/HER, 2001. ISBN 2-04-730033-9.
- Čermák, F. *Jazyk a jazykověda*. Karolinum Press, 2011. ISBN 978-80-246-1946-0.
- Feler, G. W. *Penser avec la Langue. Le langage, la pensée, le discours et leurs passions*. Zelos, 1997. ISBN 2-9501534-1-0.
- Fišer, Z. *Překlad jako kreativní proces: Teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Brno: Host-vydavatelství, s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7294-343-2.
- Funès de, Patrick et Olivier. *Louis de Funès, Ne parlez pas trop de moi, les enfants!* Paris: Le cherche midi, 2005. ISBN 2-74910-372-X.
- Halliday and Hasan. *Cohesion in English*. NY: Longman, 2013. ISBN 13: 978-0-582-55041-4.
- Hendrich, J. a kolektiv. *Francouzská mluvnice*. Plzeň: Fraus, 2006. ISBN 80-7238-064-8.
- House, J. a Blum-Kulka S. *Interlingual and intercultural communication: discourse and cognition in translation and second language acquisition studies*. Gunter Narr Verlag Tubingen, 1986. ISBN 3-87808-272-X.
- Hrdlička, M. *Literární překlad a komunikace*. Praha: DeskTop Publishing FF UK, 1997. ISBN 80-85899-22-1.
- Kolektiv autorů. *Francouzsko-český, česko-francouzský slovník*. Olomouc: Fin publishing, 2004. ISBN 80-86002-43-8.
- Kýr, K. *Apoštolové a jejich doba po smrti Ježíše Krista*. Martin Koláček – E-knihy jedou, 2014. ISBN 978-80-87976-35-7.

- Lederer, M. *La traduction aujourd'hui*. Paris: Hachette F.L.E., 1994. ISBN 2-01-155000-9.
- Leonardi, V. *The Role of Pedagogical Translation in Second Language Acquisition: From Theory to Practice*. Bern, 2010. ISBN 978-3-0343-0087-2.
- Levý, J. *Umění překladu*. Praha: Ivo Železný nakl. a vydavatelství, spol. s.r.o., 1998. ISBN 80-237-3539-X.
- Levý, J. *Bude teorie překladu užitečná překladatelům?* Praha, 1971.
- Merlet, P. et le collectif. *Le Petit Larousse illustré 2005*. Paris: Larousse, 2004. ISBN 2-03-530205-6.
- Mukalel, J. *Approaches to English Language Teaching*. New Delhi: Discovery Publishing House, 2007. ISBN 81-7141-400-1.
- Neubert, A. and Shreve, G. M. *Translation as Text*. USA: Kent State University Press, 2000. ISBN 978-087338695-1.
- Nord, Ch. *Text analysis in translation Theory, Methodology and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam: Editions Rodopi B.V. ISBN 90-420-1808-9.
- Pokorný, J. *Lingvistická antropologie: jazyk, mysl, kultura*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-2843-8.
- Popovič, A. *Poetika uměleckého překladu: proces a text*. Bratislava: Tatran, 1971. ISBN 61-193-71.
- Popovič, A. *Originál-Překlad*. Bratislava: Tatran, 1983. ISBN 61-536-83.
- Pošta, M. *Titulkujeme profesionálně*. Apostrof, 2012. ISBN 978-80-87561-4.
- Rundell, M. *Macmillan English dictionary: for advanced learners*. Australia: Macmillan Education, 2007. ISBN 14-050-2526-3.
- Saraswati. *English Language Teaching: Principles and Practice*. Chennai: Orient Longman Private Limited, 2005. ISBN 81-250-2655-X.
- Saville-Troike, M. *Introducing Second Language Acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. ISBN 978-1-107-01089-5.

Seidl, J. *2000 nejpoužívanějších francouzských slov*. Brno: CP books, a.s., 2005. ISBN 80-251-0584-9.

Steiner, E and Yallop, C. *Exploring Translation and Multilingual Text Production: Beyond Content*. Berlin: Mouton de Gruyter, 2001. ISBN 3-11-016792-1.

Šabršula, J. *Základy francouzské skladby*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Státní ped.nakl., 1976. ISBN 17-422-75.

Taišlová, J. *Mluvnice francouzštiny*. Praha: Leda, 2002. ISBN 80-7335-004-1.

Vanhove, M. *From Polysemy to Semantic Change: Towards a Typology of Lexical Semantic Associations*. John Benjamins Publishing, 2008. ISBN 978-90-272-0573-5.

Vrbová, A. *Stylistika pro překladatele*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-7184-585-X.

Wills W. *Knowledge and Skills in Translator Behavior*. John Benjamins B.V., 1996. ISBN 90-272-1615-0.

Žák, J. *Louis de Funès: Lidé jsou komedianti, my jsme herci*. Praha: XYZ, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-87021-96-5.